

TRƯỜNG ĐẠI HỌC HOA LƯ
KHOA SƯ PHẠM TIỂU HỌC – MẦM NON

**BÁO CÁO KẾT QUẢ THỰC HIỆN
ĐỀ TÀI NGHIÊN CỨU KHOA HỌC SINH VIÊN**

**GIÁ TRỊ NỘI DUNG VÀ NGHỆ THUẬT
CỦA *TRUYỆN NGỤ NGÔN E DÖP***

Chủ nhiệm: HOÀNG THỊ NGỌC LAN

Lớp: D11TH

Người hướng dẫn khoa học: TS. TẠ HOÀNG MINH

NINH BÌNH, 2021

TRƯỜNG ĐẠI HỌC HOA LƯ
KHOA SƯ PHẠM TIỂU HỌC – MẦM NON

**BÁO CÁO KẾT QUẢ THỰC HIỆN
ĐỀ TÀI NGHIÊN CỨU KHOA HỌC SINH VIÊN**

**GIÁ TRỊ NỘI DUNG VÀ NGHỆ THUẬT
CỦA *TRUYỆN NGỤ NGÔN E DỐP***

**Chủ nhiệm: HOÀNG THỊ NGỌC LAN
Lớp: D11TH**

NINH BÌNH, 2021

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành và lòng biết ơn sâu sắc với **TS. Tạ Hoàng Minh** – giảng viên giảng dạy đã trực tiếp giúp đỡ, chỉ bảo tận tình để tôi hoàn thành đề tài này.

Tôi xin trân trọng cảm ơn Ban giám hiệu trường Đại học Hoa Lư, các thầy cô trong khoa Sư phạm Tiểu học – Mầm non và các bạn sinh viên lớp D11TH đã tạo điều kiện giúp đỡ để tôi có thể hoàn thành đề tài.

Tôi xin trân trọng cảm ơn!

Ninh Bình, ngày 26 tháng 12 năm 2021

Tác giả

Hoàng Thị Ngọc Lan

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đề tài: **“Giá trị nội dung và nghệ thuật của *Truyện ngụ ngôn E dốp*”** là sản phẩm quá trình nghiên cứu của tôi. Những tư liệu được sử dụng trong đề tài là trung thực và chính xác, được trích dẫn rõ ràng và có tính kế thừa, phát triển từ các tài liệu, tạp chí, các công trình nghiên cứu đã được công bố, các Website, ... với sự trân trọng và biết ơn.

Ninh Bình, ngày 26 tháng 12 năm 2021

Tác giả

Hoàng Thị Ngọc Lan

XÁC NHẬN CỦA NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC

Đề tài: “**Giá trị nội dung và nghệ thuật của *Truyện ngụ ngôn E dốp***” là công trình nghiên cứu của tác giả Hoàng Thị Ngọc Lan. Những tư liệu nêu trong đề tài là đúng sự thật và chưa có ai công bố trong bất kì công trình nào khác. Trong đề tài có sự tham khảo một số tài liệu có nguồn gốc và được trích dẫn rõ ràng.

Ninh Bình, ngày 26 tháng 12 năm 2021

Người hướng dẫn khoa học

TS. Tạ Hoàng Minh

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết và tổng quan tình hình nghiên cứu đề tài.....	1
1.1. Tính cấp thiết của đề tài.....	1
1.2. Tổng quan tình hình nghiên cứu đề tài	2
2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của đề tài.....	3
2.1. Mục đích nghiên cứu.....	3
2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu.....	3
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	4
3.1. Đối tượng nghiên cứu.....	4
3.2. Phạm vi nghiên cứu.....	4
4. Phương pháp nghiên cứu.....	4
5. Đóng góp mới về mặt khoa học của đề tài.....	4
6. Kết cấu của đề tài.....	4
Chương 1: GIÁ TRỊ NỘI DUNG CỦA <i>TRUYỆN NGỤ NGÔN E DÓP</i>	5
1.1. Chủ đề đa dạng, phong phú.....	6
1.2. Tiếng nói đấu tranh xã hội.....	14
1.3. Những bài học luân lý đạo đức.....	18
Chương 2: GIÁ TRỊ NGHỆ THUẬT CỦA <i>TRUYỆN NGỤ NGÔN E DÓP</i>	24
2.1. Cốt truyện giàu kịch tính.....	24
2.2. Kết cấu truyện đơn giản nhưng chặt chẽ và rành mạch.....	27
2.3. Nghệ thuật xây dựng nhân vật chân thực	30
KẾT LUẬN	38
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	39

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết và tổng quan tình hình nghiên cứu liên quan đến đề tài

1.1 Tính cấp thiết của đề tài

Truyện ngụ ngôn được xây dựng nhằm mục đích nêu lên các bài học về triết lí nhân sinh. Bản thân tên gọi của nó đã thể hiện đặc trưng, ý nghĩa của loại truyện này. Ngôn là lời nói, ngôn ngữ. Ngụ có nghĩa là gửi vào, hàm ý, ẩn đằng sau. Truyện ngụ ngôn là loại truyện thường lấy câu chuyện là loài vật để nói đến con người, hoặc những câu chuyện trong thực tế để giáo dục khuyên răn con người về đạo đức, triết lí, chính trị, ... Truyện ngụ ngôn ra đời khá là lâu, theo như nghiên cứu các nhà sử học thì nó đã xuất hiện thời cổ đại tại các nền văn hóa của các dân tộc như Ấn Độ, Trung Quốc, Hy Lạp, Ai Cập... Trong quá trình sinh sống gần gũi với tự nhiên và con người chưa hoàn toàn tách mình ra khỏi tự nhiên, người cổ đại đã quan sát, tìm hiểu các con vật để dễ bề săn bắt và tự vệ. Trong quá trình đó, con người đã nhận thấy một số đặc tính tiêu biểu rồi gán ghép với tính cách con người. Con người bắt đầu dùng những câu chuyện về loài vật để nói về chính mình, từ đó truyện ngụ ngôn ra đời.

Truyện ngụ ngôn đã xuất hiện trong thơ ca của Hy Lạp từ thế kỷ VIII đến thế kỷ thứ VII trước Công nguyên. Từ đó đến nay, thể loại này được nhân loại yêu thích bởi ý nghĩa và giá trị nhân văn của nó đem đến cho loài người. Có thể điểm qua một số tên tuổi lớn như: La Phông-ten, Lép Tôn-xtôi, ... và E dốp. Nửa sau của thế kỷ thứ V, E dốp trở thành một cái tên thân thuộc ở Hy Lạp. Không có được sự may mắn như những nhà văn Hy Lạp khác, E dốp sinh ra đã là một người nô lệ. Chính vì vậy, những truyện ông sáng tác phần lớn là dựa trên tâm lí của người nô lệ lúc bấy giờ. Nổi bật lên trong những câu chuyện là vấn đề đấu tranh giai cấp, đó chính là tiếng nói đấu tranh của những con người phải chịu số phận bất hạnh, những con người nô lệ và đồng thời phê phán đối với bọn người thống trị độc ác trong xã hội lúc bấy giờ. Mỗi truyện đều mang ý nghĩa giáo dục đạo đức to lớn vì vậy nhiều truyện trong *Truyện ngụ ngôn E dốp* đã được chọn lọc để đưa vào chương trình sách giáo khoa các cấp, đặc biệt là ở cấp tiểu học.

Xuất phát từ lí do trên, chúng tôi lựa chọn chủ đề nghiên cứu là: Giá trị nội dung và nghệ thuật của *Truyện ngụ ngôn E dốp*. Qua chủ đề, chúng tôi muốn chỉ ra được giá trị đặc sắc về nội dung và nghệ thuật trong *Truyện ngụ ngôn E dốp* đồng thời thấy được vị trí của tác giả trong nền văn học thế giới.

1.2 Tổng quan tình hình nghiên cứu đề tài

E dớp được xem là tác giả của rất nhiều câu chuyện ngụ ngôn nổi tiếng trên thế giới và đã được truyền miệng, được sưu tập qua nhiều thế kỷ và bằng nhiều ngôn ngữ khác nhau trên khắp năm châu bốn biển, từng được hàng triệu người trên thế giới yêu mến, ngưỡng mộ. Người ta nhắc tới E dớp là nhắc tới tác giả của những truyện ngụ ngôn có giá trị nghệ thuật vô cùng lớn lao. Khoảng ba phần tư truyện ngụ ngôn E dớp là những câu chuyện về thú vật, chỉ một số ít liên quan đến cây cỏ, tự nhiên. Ở một số truyện, nhân vật chính là thần thánh hoặc con người. Dưới trí tưởng tượng phong phú, sự tinh tế và tâm hồn nhạy cảm của ông, muôn thú trong rừng đều đã được nhân cách hóa để có thể sống, có thể trò chuyện và có tính cách như con người. Những con vật gần gũi thân thuộc lại thêm giọng văn nhẹ nhàng, hóm hỉnh, Ngụ ngôn E dớp nhắn gửi tới người đọc những đạo đức xã hội, những cái làm cho cuộc sống dễ chịu hơn, những lời khuyên khôn ngoan dựa trên sự quan sát hành vi của đời người.

Trong công trình *Nghiên cứu so sánh Ngụ ngôn Ấn Độ (Panchatantra) với Ngụ ngôn Hy Lạp (E dớp) và Ngụ ngôn Đông Nam Á (Việt Nam, Lào, Campuchia, Thái Lan)* (2018) của tác giả Đỗ Đình Linh Vũ đã đề cập đến một số khía cạnh của *Truyện ngụ ngôn E dớp* như nguồn gốc, nội dung, nghệ thuật. “Truyện do E dớp sáng tác phần lớn dựa trên tâm lí của người nô lệ trong xã hội lúc bấy giờ. Bởi vậy nên vấn đề nổi bật nhất trong truyện là vấn đề đấu tranh giai cấp, đó là tiếng nói đấu tranh của những con người chịu số phận bất hạnh, đồng thời phê phán không thương xót đối với bọn người thống trị độc ác. Bên cạnh đó, vẫn có những câu chuyện truyền tải những bài học kinh nghiệm trong cuộc sống, lời khuyên bảo ích lợi cho mọi người trong đời sống cộng đồng, với đồng loại. Nghệ thuật của ngụ ngôn E dớp tập trung vào việc sử dụng những biện pháp so sánh, nhân hóa các loài động vật, thực vật để tạo môi trường ẩn dụ nhằm truyền tải ý nghĩa quy châm cho câu truyện. Các nhân vật cũng được chọn lựa theo một hệ quy chiếu nhất định để có thể phản ánh tốt nhất các vấn đề trong xã hội loài người.”

Viết về truyện ngụ ngôn E dớp tại Việt Nam, tác giả Thanh Huyền trên trang thông tin tổng hợp của *Tạp chí Gia đình và Trẻ em* năm 2016 đã có bài viết về “Dạy con bằng truyện ngụ ngôn Êdớp”. Truyện ngụ ngôn E dớp tập hợp các câu chuyện có ý nghĩa răn dạy người nghe, người đọc về các bài học đạo đức trong cuộc sống. Ở cuối mỗi truyện ngụ ngôn đơn giản, ngắn gọn, dễ hiểu là

một lời đúc kết về đạo đức, lối sống có ích. Bài viết đã chỉ ra rằng Truyện ngụ ngôn E dốp không chỉ hữu ích với các em nhỏ mà đôi khi, với vai trò là người kể chuyện, cha mẹ sẽ có dịp “soi” lại mình để sống tốt hơn.

Trên trang báo *Tuổi trẻ thủ đô*, tác giả Cẩm Tú đã giới thiệu hai tập sách, một trong số đó có tên *Tìm hiểu thế giới tự nhiên qua truyện ngụ ngôn E dốp*. Những câu chuyện trong tập truyện sau khi được biên soạn lại không chỉ chứa đựng những bài học về cách sống mà còn đóng vai trò quan trọng trong việc cung cấp kiến thức khoa học về thế giới tự nhiên cho các độc giả đặc biệt là độc giả ở lứa tuổi thiếu nhi.

Truyện ngụ ngôn E dốp có vai trò đặc biệt như thế nên không chỉ được độc giả săn đón nhiệt tình mà còn được các tác giả khác biên soạn, đổi mới để làm nổi bật lên vai trò đó. Tác giả Đức Triết trên trang báo *Tuổi trẻ* đã giới thiệu đến độc giả *Ngụ ngôn E dốp bằng thơ*. Những câu truyện được chuyển thể thành thơ với hình thức ngắn gọn, rõ ràng nhưng đầy đủ ý tứ, để truyền đạt kinh nghiệm, lối sống cho độc giả.

Trong chủ đề *Đặc sắc nghệ thuật các tác phẩm viết cho thiếu nhi của nhà văn Lép Tôn-xtôi trong chương trình Tiểu học*, tác giả Vũ Thị Thương đã đưa ra một vài nét khác biệt giữa truyện viết cho thiếu nhi của Tôn – xtôi với truyện ngụ ngôn của E dốp. Tác giả đã đưa ra một số nhận xét về kết cấu truyện ngụ ngôn E dốp, đặc biệt là phần ý nghĩa, bài học ở cuối mỗi truyện.

Ở một số bài viết về Truyện ngụ ngôn, các tác giả cũng đã đề cập đến thế giới tự nhiên trong truyện ngụ ngôn E dốp. Tuy nhiên, đến nay nghiên cứu về tập “Truyện ngụ ngôn E dốp” vẫn còn là một khoảng trống. Những gợi ý ở các công trình chính là nguồn tài liệu, là tiền đề khoa học tham khảo để chúng tôi triển khai chủ đề “Giá trị nội dung và nghệ thuật của *Truyện ngụ ngôn E dốp*”

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của đề tài

2.1. Mục đích nghiên cứu

Tìm hiểu giá trị đặc sắc về nội dung và nghệ thuật trong *Truyện ngụ ngôn E dốp*. Từ đó thấy được vị trí của tác giả trong nền văn học thế giới.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Hệ thống hóa kiến thức lí luận văn học làm cơ sở để triển khai vấn đề nghiên cứu của chủ đề.

- Phân tích các câu chuyện ngụ ngôn trong tác phẩm từ đó chỉ ra giá trị đặc sắc về nội dung và nghệ thuật của *Truyện ngụ ngôn E dốp*

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu của đề tài

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Giá trị nội dung và nghệ thuật của *Truyện ngụ ngôn E dốp*

3.2. Phạm vi nghiên cứu

Truyện ngụ ngôn E dốp – Bùi Phụng dịch, Nxb Văn học, 2017.

4. Phương pháp nghiên cứu của đề tài

Để triển khai đề tài, chúng tôi đã vận dụng những phương pháp nghiên cứu chủ yếu sau:

Phương pháp thống kê, phân loại: Tìm hiểu các tài liệu liên quan, phân tích các dữ liệu đưa ra cơ sở lí luận cho việc nghiên cứu chủ đề; thống kê, phân loại các tác phẩm thuộc phạm vi nghiên cứu.

Phương pháp phân tích tổng hợp: Dựa trên kết quả khảo sát thống kê từ đó tiến hành phân tích tổng hợp để đi đến những nhận định khái quát cần thiết.

Phương pháp so sánh – đối chiếu: So sánh đối chiếu với một số truyện ngụ ngôn khác để tìm ra nét đặc sắc về nội dung, nghệ thuật trong *Truyện ngụ ngôn E dốp*.

Những phương pháp trên được chúng tôi vận dụng một cách linh hoạt trong quá trình nghiên cứu

5. Đóng góp mới về mặt khoa học của đề tài

Bên cạnh việc nghiên cứu chỉ ra giá trị đặc sắc về nội dung và nghệ thuật trong *Truyện ngụ ngôn E dốp*, chủ đề còn góp tiếng nói khẳng định vị thế của tác giả trong nền văn học thế giới.

6. Kết cấu của đề tài

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo, phần Nội dung của chủ đề gồm 2 chương:

Chương 1: Giá trị nội dung của *Truyện ngụ ngôn E dốp*

Chương 2: Giá trị nghệ thuật của *Truyện ngụ ngôn E dốp*

NỘI DUNG
Chương 1
GIÁ TRỊ NỘI DUNG CỦA *TRUYỆN NGỤ NGÔN E DÓP*

E dốp được cho là tác giả của 350 câu chuyện ngụ ngôn đặc sắc thời Hy Lạp. Tương truyền rằng, E dốp (còn gọi là Æsop, tiếng Hy Lạp là Αἰσώπης - Aisôpos) là một nô lệ có hình dáng xấu xí, sống vào khoảng thế kỉ VI trước công nguyên. Quê quán của E dốp vẫn còn là một vấn đề được tranh luận nhiều từ trước đến nay. Nhiều học giả đã cho rằng E dốp có nguồn gốc từ Thrace, Phrygia, Samos, Athens...và thậm chí cả Ethiopia. Nhà nghiên cứu Richard Lobban cho rằng tên E dốp có dấu hiệu xuất xứ từ từ “Aethiopian”, là một từ được người Hy Lạp dùng để chỉ hầu hết những người da đen bản xứ ở Phi châu. Chính học giả này đã chỉ ra rằng trong những câu chuyện của E dốp có xuất hiện các thú vật sống tại châu Phi, trong đó có nhiều loài hoàn toàn không có ở Hy Lạp và châu Âu.

Một số tác phẩm cho biết E dốp làm nô lệ cho một người có tên là Xanthus (Ἰάσις). Nhờ tài năng sáng tác truyện ngụ ngôn mà E dốp đã được người chủ đó giải phóng. Cũng chính tài năng này đã khiến tên tuổi của E dốp, tác giả của những câu chuyện ngụ ngôn nổi tiếng đạt đến đài danh vọng và rồi cũng chính tài năng ấy đã khiến ông phải chịu một cái chết khốc liệt dưới tay những người dân Delphi.

Những truyện được E dốp sáng tác phần lớn là dựa trên tâm lí của người nô lệ trong xã hội lúc bấy giờ. E dốp là một nô lệ, hơn ai hết ông hiểu rõ vị trí, mối quan hệ của người nô lệ với người chủ và với xã hội. Trong hoàn cảnh bị áp bức đó, chắc chắn sẽ có không ít những mâu thuẫn xảy ra khiến cho người nô lệ phải phản kháng lại. Hình thức dùng ngôn ngữ có sử dụng những hàm ý bên trong là một trong những hình thức phản kháng đầu tiên mà có thể giúp cho người nô lệ tránh khỏi sự trừng phạt.

Nội dung truyện ngụ ngôn E dốp gắn với những vấn đề của người nô lệ trong xã hội. Nổi bật nhất vẫn là vấn đề đấu tranh giai cấp, đó là tiếng nói đấu tranh của những người chịu số phận bất hạnh, những người bị trị, nô lệ đồng thời đó cũng là lời phê phán không thương xót đối với bọn người thống trị độc ác. Ngoài ra, truyện còn truyền tải những bài học kinh nghiệm trong cuộc sống, lời khuyên bảo ích lợi cho mọi người trong đời sống cộng đồng, với đồng loại.

Về kết cấu, những truyện ngụ ngôn của E dốp có cốt truyện ngắn gọn, kết cấu rõ ràng, có hai phần: phần truyện kể và phần ý nghĩa, bài học được rút ra sau mỗi câu chuyện. *Ngụ ngôn E dốp* ban đầu chỉ là những câu chuyện do E dốp sáng tác và được truyền miệng rộng rãi trong xã hội. Phải trải qua ba thập kỉ sau khi Aesop mất thì những câu chuyện này mới bắt đầu được viết lại và lưu truyền rộng rãi cho đến ngày nay.

1.1. CHỦ ĐỀ ĐA DẠNG, PHONG PHÚ

Trong các bộ môn nghệ thuật nói chung và văn học nói riêng, chủ đề là thuật ngữ dùng để chỉ phạm vi các sự kiện tạo nên cơ sở chất liệu đời sống của tác phẩm nghệ thuật. Có bao nhiêu loại hiện tượng đời sống thì có bấy nhiêu chủ đề. Tuy nhiên, cần thấy rõ, chủ đề mang dấu ấn rõ rệt của đời sống khách quan nhưng nó cũng là sự ghi nhận dấu ấn chủ quan của nhà văn. Bản chất chủ đề không mang tính tư tưởng nhưng cách thức lựa chọn chủ đề trong tính hệ thống của quá trình sáng tác đã mang tính tư tưởng. Qua sự lựa chọn ấy, nhà văn đã thể hiện khá rõ tính khuynh hướng trong lập trường tư tưởng của mình. Có thể nói, chủ đề là khái niệm trung gian giữa thế giới hiện thực được thẩm mĩ hóa trong tác phẩm và bản thân đời sống. Người ta có thể xác định chủ đề trên hai phương diện: bên ngoài và bên trong. Nói đến phương diện bên ngoài là nói đến sự liên hệ thuần túy đến phạm vi hiện thực mà tác phẩm phản ánh. Để tránh sự đồng nhất chủ đề và đối tượng phản ánh và thấy được tính chất của phạm vi được phản ánh, cần phải đi vào phương diện bên trong của chủ đề. Ở phương diện nhất định, khái niệm chủ đề gắn với khái niệm chủ đề của tác phẩm.

Nội dung ý nghĩa của truyện ngụ ngôn là quy tắc ứng xử của cộng đồng, những quy tắc này không được định nghĩa là tích cực hay tiêu cực, mà thuộc tính này phụ thuộc vào kết quả của các hành động dựa trên nguyên tắc ứng xử ấy, từ đó người đọc có thể dễ dàng rút ra những bài học cần thiết cho mình. Nó được xem là đặc trưng quan trọng và tiêu biểu cho thể loại truyện ngụ ngôn. Bởi vậy mà nội dung của truyện ngụ ngôn được quy định bởi hệ giá trị do chính cộng đồng thiết lập, nó phản ánh rõ nét quan niệm về cách ứng xử của mỗi dân tộc trong các mối quan hệ xã hội, đồng thời cũng chịu tác động của nhiều yếu tố như văn hóa, tôn giáo, chính trị, khu vực hoặc quốc gia đó... Hệ thống chủ đề là một phương diện phản ánh rõ nét nội dung của truyện ngụ ngôn. Trước tiên ta có thể khẳng định được *Ngụ ngôn E dốp* sở hữu cho mình một hệ thống chủ đề vô cùng phong phú và đa dạng. Dựa vào nội dung, ý nghĩa của các câu chuyện ta có

thể thấy hầu hết chúng đều phản ánh những bài học kinh nghiệm ứng xử và hành động, một số ít phản ánh những quan niệm về triết học tôn giáo nhận thức về thế giới và con người. Ta có thể phân chia các chủ đề của tập truyện thành nhiều nhóm khác nhau.

Các bài học về sửa đổi tính cách luôn là một chủ đề quan trọng trong các truyện ngụ ngôn. Nó thể hiện rõ quan điểm dân tộc trong việc rèn luyện tính cách của con người và đưa các câu chuyện đến gần hơn với người đọc. Bài học rèn luyện các tính cách như: tham lam, can đảm, trách nhiệm, sĩ diện/kiêu hãnh, ích kỷ, khéo léo, trung thực, khoác lác... Điển hình như truyện *Bài học đắt giá*, Trong truyện, một con quạ đang ngồi trên cây, mổ ngậm miếng thịt vừa ăn cắp được. Từ xa có con cáo đã nhìn thấy và nó quyết định chiếm bằng được miếng thịt trên mỏ của quạ. *"Cáo đứng dưới gốc cây hết sức ca tụng quạ. " Qua phải làm vua của muôn loài chim" cáo nói vậy, " và hẳn đã làm vua rồi nếu như quạ có giọng nữa."* [2; tr.8] Con quạ nóng lòng muốn chứng minh cho cáo thấy là mình có giọng, nó rướn mình, *"gân cổ lên mà kêu quạ quạ ... đến nỗi rơi cả miếng thịt."* [2; tr.8] Chỉ chờ có thế, cáo chạy ngay đến và đón lấy miếng thịt. Nó cũng không quên để lại cho quạ một câu nói đầu mĩa mai: *"Nếu anh thêm đầu óc vào tất cả những tài năng khác của anh, thì hẳn anh sẽ là một nhà vua lý tưởng."* [2; tr.8] Truyện chỉ trích những kẻ sĩ diện hão, ảo tưởng khả năng của bản thân đặc biệt thích nghe lời nịnh hót và kết quả nhận lại thua thiệt về bản thân mình. Hay nhân vật con lừa trong truyện *Kiêu căng ngớ ngẩn* cũng chính là nhân vật mang trong mình tính cách kiêu căng, ngạo mạn. Người ta dắt nó đi vào thành phố với một bức tượng của một vị thần trên lưng. *"Khi những người qua đường cúi đầu chào bức tượng, con lừa nghĩ là họ đang tỏ lòng kính trọng đối với mình, nó sung sướng kêu lên be be và đứng ì ra không chịu nhúc nhích lấy một bước."* [2; tr.31] Nó nghĩ rằng mình là con vật được mọi người tôn trọng và kính nể đến mức khi gặp phải nghiêng mình cúi chào, vậy thì tại sao mình phải làm công việc nặng nhọc, khổ sở này. Chính suy nghĩ ngu ngốc đó đã khiến cho nó phải chịu những nhát gậy đau điếng từ người chủ của mình kèm theo câu nói *"Đồ khốn khổ!". Anh ta nói to, "Cái này sẽ chấm dứt chuyện người cúi chào lừa."* [2; tr.31]

Ngụ ngôn E dốp vừa phê phán vừa khuyên dạy mọi người nên biết chừng mực, chấp nhận những gì mình có, bằng lòng với tình trạng của bản thân, đề cập đến ý thức tự lập tự hoàn thành công việc của mình. Mỗi người cần phải tự chịu

trách nhiệm về bản thân, biết tự vấn bản thân lúc thất bại trước khi đổ lỗi cho người khác... Đặc biệt lên án gay gắt thói sĩ diện hão sẵn sàng đánh đổi tất cả để được trọng vọng và thói xấu tự đề cao bản thân quan trọng hóa bản thân. Thể hiện trong truyện *Rùa tập bay*. Con rùa trong truyện nhờ đại bàng dạy mình cách để bay lên được trên bầu trời. *“Đại bàng nói rằng trời sinh ra rùa không phải để bay, nhưng rùa cứ thúc ép mãi. Thế là đại bàng cắp nó bay lên cao rồi thả xuống. Rùa rơi xuống những tảng đá và bị vỡ ra thành từng mảnh.”* [2; tr.20] Con rùa vì không bằng lòng với những gì chú ta có nên đã nhờ đại bàng dạy bay. Và kết quả là chú ta bị rơi xuống tảng đá khiến cái mai rùa vỡ tan tành. Cùng nội dung giáo dục sửa đổi tính cách, Việt Nam cũng có nhiều những truyện ngụ ngôn mang những bài học như vậy. Điển hình có thể kể đến truyện *Ếch ngồi đáy giếng*. Truyện kể về một con ếch sống lâu ngày trong một cái giếng nọ. Xung quanh nó chỉ có vài con nhái, cua, ốc bé nhỏ. Từ dưới đáy giếng nhìn lên, ếch ta chỉ thấy một khoảng trời bé bằng cái vung. *“Nó nghĩ: Tất cả vũ trụ chỉ có vậy, vì thế ếch tự coi mình là chúa tể. Hằng ngày nó cất tiếng kêu ồm ộp làm vang động cả giếng, khiến các con vật kia rất hoảng sợ. Ếch cứ tưởng bầu trời trên đầu chỉ bé bằng chiếc vung và nó thì oai như một vị chúa tể.”* [8] Truyện sẽ chỉ có thể nếu không có một sự cố xảy ra. Một năm nọ, trời mưa to, làm nước trong giếng dâng lên, tràn bờ, đưa ếch và những con vật trong cái giếng nọ ra ngoài. Với suy nghĩ bầu trời chỉ bé bằng cái vung như khi ở trong giếng, và mình chính là chúa tể của nơi đó, ếch ta nhâng nháo nhìn lên trời. Nhưng nó bỗng thấy cả một bầu trời rộng lớn hơn nhiều so với cái khoảng trời nó vẫn thấy. Ếch ta không tin và thấy vô cùng bức bối vì điều đó. Đẻ ra oai, nó cất tiếng kêu ồm ộp. Nó hi vọng là sau những tiếng kêu của mình, mọi thứ phải trở lại như cũ. Nhưng bầu trời vẫn là bầu trời. Còn con ếch vì mãi nhìn lên trời đã không chú ý đến xung quanh nên đã bị một con trâu đi qua dẫm bẹp.

Cách hành xử theo hệ thống quy tắc, chuẩn mực xã hội theo quan niệm của cộng đồng chính là nội dung của chủ đề đạo đức. Truyện đề cập đến một số vấn đề như xung đột giữa lợi ích cá nhân và lợi ích tập thể hay là thái độ sống vô ơn, trách nhiệm của bản thân đối với công việc chung. Như trong truyện một con cáo bị sập bẫy và đứt mất cái đuôi. Nó quá xấu hổ vì sự khiếm khuyết trên cơ thể của mình, đến mức nó cảm thấy không còn muốn sống trên cuộc đời này nữa. Vì thế, nó quyết định thuyết phục tất cả những con cáo khác cũng tự chặt đuôi đi. Cáo triệu tập bày đàn và *“nó nói cái đuôi chỉ là vật thừa không cần*

thiết, trông vừa xấu xí, mang theo lại nặng. Nhưng một con cáo khác nói: “Này! Cậu đưa ra lời khuyên ấy với chúng tớ chỉ là vì nó phù hợp với cậu thôi!” [2; tr.31] Truyện mang tên *Hãy chặt đuôi của các bạn đi để gỡ thế diện cho tôi*, con cáo mất đuôi do sập bẫy đã triệu tập toàn bộ cáo lại để khuyên chúng chặt đuôi đi với lý do đuôi là thứ vừa xấu xí vừa nặng lại còn là vật không cần thiết. Không những không nghe lời mà một con cáo trong bầy còn phản bác lại rằng lời khuyên đó chỉ phù hợp với kẻ đã cụt đuôi rồi mà thôi. Lời phản bác của chú cáo nọ như một lời chê bai, chỉ trích kẻ đưa ra lời khuyên không phải vì lợi ích của mọi người mà là do mưu cầu cá nhân của chúng.

Hay truyện *Không quan tâm* với hai nhân vật là lừa và chó. Chúng đang đi trên đường cùng nhau thì nhìn thấy những tờ giấy dán kín trên mặt đất. Nghe Lừa đọc về các loại thức ăn khác nhau trên tờ giấy và thấy những thứ đó không hợp khẩu vị với mình, “chó nói: “*Anh bạn thân mến, hãy nhìn xuống dưới một tí đi. Nếu lướt qua những thứ vô bổ ấy, anh có thể nhìn thấy thịt và xương*”. Nhưng lừa đọc kỹ tất cả, không thấy loại nào như vậy. “*Ném nó đi*”, chó kêu lên: “*Đó là những thứ vô giá trị*”. [2; tr.86] Nhân vật bị lên án thông qua truyện là nhân vật chó - đại diện cho kiểu người ích kỉ, chỉ suy nghĩ đến lợi ích của bản thân mình, luôn nguyện vọng của mình áp đặt lên nguyện vọng của người khác. Vậy, ngụ ngôn E dốp phê phán những đối tượng vì lợi ích cá nhân mà bỏ qua lợi ích tập thể, hy sinh lợi ích của người khác để mưu lợi cá nhân.

Ngoài ra, truyện cũng lên án hành động vô ơn, phản bội ân nhân - người từng cứu giúp, đối xử tốt với mình nên phải chịu trừng phạt nặng nề của thần linh. Trong truyện *Thất hứa*, nhân vật con quạ là đại diện cho kẻ vô ơn, vong ân phụ nghĩa đối với người đã lo lắng cứu giúp cho mình trong lúc khó khăn, hoạn nạn. Và những kẻ đó đã phải chịu hậu quả là kho khó khăn không nhận được sự giúp đỡ từ bất cứ người nào nữa. “*Một con quạ bị sập bẫy thế với thần Apollo sẽ đòi đòi thờ phụng nếu thần cứu nó. Nhưng khi lời cầu nguyện của nó linh nghiệm thì nó quên ngay lời hứa đó. Sau đấy, nó lại bị bắt, lần này nó phốt lờ thần Apollo và hứa hẹn với thần Hermes. Nhưng thần Hermes nói với nó: “Đồ khôn kiếp, người tưởng ta sẽ tin người khi người đã từng lừa người thầy cũ của người sao?”*” [2; tr.23]

Chủ đề cuộc sống thường xuất hiện ở những những chuyện xoay quanh nội dung giáo dục về cách hành xử trong cuộc sống gắn với kinh nghiệm thực tiễn. Ngụ ngôn E dốp truyền tải kinh nghiệm được đúc kết thành bài học cụ thể

gắn với từng trường hợp trong cuộc sống. Truyện *Quạ đen học đòi làm đại bàng* là truyện có chủ đề giáo dục về cách hành xử trong cuộc sống. Nhìn thấy con đại bàng lao từ trên cao xuống bắt con cừu một cách dễ dàng, quạ ta ghen tị lắm và nó quyết định bắt chước đại bàng. “...*nó sà xuống đập cánh bồm bộp trên lưng một con cừu được. Nhưng móng quạ bị vướng vào lông cừu, nó về cánh loạn lên để thoát thân mà không được, cho đến khi người chăn cừu thấy sự thể xảy ra, chạy đến tóm lấy quạ.*” [2; tr.21] Trong truyện, quạ đen do mù quáng học theo điều mà mình ngưỡng mộ từ người khác mà không xem xét đến đặc điểm, khả năng của bản thân mình, chính điều đó đã khiến chú ta gặp rắc rối lớn và nhận kết quả thảm hại. Nó bị cắt đi đôi cánh giúp mình bay nhanh và nhận lại lời nói đầy mỉa mai “*Ô! Nó chính là quạ đen, song nó lại đang học đòi làm đại bàng*”. [2; tr.21] Truyện đưa ra lời khuyên cho độc giả là trước khi làm bất cứ việc gì ta cũng phải biết lượng sức mình, dựa vào thực lực, khả năng của bản thân chứ đừng mù quáng để rồi nhận kết quả cay đắng.

Một số truyện khác của Ngụ ngôn E dốp lại phản ánh quan niệm đề cao tính thực tế, sự thực dụng và trọng giá trị hơn trọng hình thức: Sắc đẹp không đi với sự vĩnh cửu, đừng mãi nuối tiếc quá khứ mà phải sống cho hiện tại, nếu đã trải qua điều tồi tệ nhất thì không có gì có thể tồi tệ hơn, những thứ có hình thức đẹp đẽ thường không có giá trị thực sự bằng những thứ tuy không đẹp nhưng hữu dụng... Trong truyện *Lâu dần thành quen* có “*một người giàu có sống liền nhà với người thợ thuộc da. Không thể chịu được mùi hôi, ông ta liên tục giục người thuộc da đi nơi khác, nhưng anh này cứ trì hoãn, nói rằng ít lâu nữa sẽ đi. Điều này xảy ra thường xuyên và một thời gian sau thì phú ông nọ quen với mùi đó và không làm phiền hàng xóm của mình nữa.*” [2; tr.42] Vậy ta thấy, mới đầu người đàn ông giàu có vô cùng khó chịu với mùi hôi bay ra từ nhà người thợ thuộc da cạnh nhà, ông ta liên tục giục người thợ da chuyển nhà đi nơi khác. Nhưng sau một thời gian ông ta đã quen và không còn thấy khó chịu với mùi hôi đó nữa. Như vậy ta có thể thấy sau khi tiếp xúc và trải nghiệm với điều tồi tệ một thời gian thì ta sẽ quen với nó và không thấy nói quá tồi tệ nữa.

Một chủ đề nổi bật lên trong truyện ngụ ngôn E dốp mà chúng ta không thể không nhắc tới là chủ đề về cách cư xử trong cuộc sống hàng ngày. Truyện đưa ra lời khuyên trước kẻ thù gian ác cần tỏ rõ thái độ, giữ vững lập trường và tuyệt đối không được bắt cản, mất sự cảnh giác, không thương hại và đặc biệt, không thỏa hiệp trước kẻ thù. Câu chuyện mang tên *Đặt nhằm lòng tin* là minh

chứng điển hình cho lời khuyên đó. Trong truyện, một con sói đi theo một đàn cừu và giả vờ như không có ý định làm hại những con cừu. *“Lúc đầu người chăn cừu sợ nó là kẻ thù và để mắt theo dõi cẩn thận. Nhưng khi nó cứ tiếp tục đi theo mà không hề có một hành động gì tỏ ý định cướp bóc, thì anh chăn cừu cho rằng nó giống một người bảo vệ mình hơn là một kẻ thù và khi có dịp vào thành phố, anh ta để đàn cừu lại...”* [2; tr.53] Người chăn cừu vì tin vào những hành động ban đầu của con sói gian ác mà khi vào thành phố đã để lại bầy cừu. Con sói ranh mãnh chỉ chờ có thể ... *“thấy cơ hội thuận tiện bèn nhảy vào đàn cừu cắn xé lòng tin.”* [2; tr.53] Đó là hậu quả của việc mất cảnh giác, tin tưởng kẻ thù và khi bản thân nhận ra thì đã không thể cứu chữa được nữa. *Khi người chăn cừu quay lại và thấy đàn cừu của mình tan tác, anh ta nói “Thật đáng đời, ta đã gửi cả đàn cừu cho chó sói”.* [2; tr.53]

Hay trong *Thối vô lại bị vạch trần*, gà mái trong truyện đã giữ vững lập trường, cảnh giác và không thỏa hiệp với con mèo đang nguy trang thành bác sĩ. Con mèo nghe tin bầy gà bị ốm, *“bèn nguy trang thành một bác sĩ, đem theo túi đồ nghề và đến đó. Nó đứng bên ngoài trang trại gọi to hỏi thăm sức khỏe của gà...”* [2; tr.62] Nhờ lập trường vững vàng và sự cảnh giác cao độ mà gà mái đã bảo vệ được tính mạng của mình và đồng loại.

Bên cạnh đó, ngụ ngôn E dốp còn muốn truyền tải thông điệp nên cân trọng, tính toán kỹ lưỡng trước khi bắt đầu một công việc nào đó để tránh mắc phải những sai lầm không đáng có. Cụ thể là mỗi người phải có chính kiến trong công việc, phải nỗ lực và phấn đấu hết mình vì công việc mà mình lựa chọn, tránh những công việc quá sức của bản thân... Như trong *truyện Phải nhận biết sự hạn chế của mình* đã thể hiện rõ lời khuyên đó. Một người có con chó và một con lừa. Anh ta có thói quen thường chơi với chó và mỗi khi đi ăn ở đâu về, anh lại mang một cái gì đó cho chó khi nó vẫy đuôi mừng. *“Con lừa thấy thế thì vô cùng ganh tỵ. “Một hôm, nó chạy đến chỗ ông chủ và nhảy tung tăng xung quanh – kết quả là nó đá cả vào người chủ, khiến anh ta tức giận đến nổi lệnh cho các đầy tớ nên cho lừa một trận và buộc nó vào máng ăn.”* [2; tr.16] Con lừa trong truyện vì thấy chó mỗi khi vẫy đuôi vui mừng đều được thưởng một phần quà mà nó đã làm theo hành động đó. Kết quả là khi nhảy múa, nó đá vào người ông chủ và bị nện một trận như tử. Đó chính là kết quả của việc không tự lượng sức mình.

Ngụ Ngôn Việt Nam cũng có truyện *Quạ và Thiên nga* đề cập đến hành động không biết tự lượng sức mình. Một con Quạ đem lòng ganh ghét, đố kị với thiên nga vì thiên nga có bộ lông trắng muốt rất đẹp. “*Quạ ngụ ngốc một hôm bỗng nảy ra một ý nghĩ rằng nếu nó cứ sống như Thiên Nga, tức là cứ bơi lội và vùng vẫy suốt ngày trong nước, và ăn cây cỏ rong rêu mọc dưới nước, ắt bộ lông nó sẽ trắng ra như bộ lông của Thiên Nga vậy.*” [14] Quạ bỏ rừng bay về vùng sông hồ và đầm lầy để sống nhưng bộ lông của nó cũng không thể nào trắng ra được. “*Và khi rong rêu trong nước ăn vào không phù hợp với cái dạ dày của nó, nó càng ngày càng gầy đét, và cuối cùng, ngã lăn ra chết*”. [14] Giống như ngụ ngôn E dốp, truyện *Quạ và Thiên nga* chỉ trích những kẻ không tự lượng sức mình và không biết hài lòng với những thứ mà bản thân mình đang có, đến cuối cùng phải nhận về cho mình kết quả cay đắng.

Chủ đề trí thông minh bao gồm những truyện nhấn mạnh về vai trò, ý nghĩa của trí thông minh trong việc cư xử và đối đáp hàng ngày. Nổi bật là việc bù đắp những yếu điểm của bản thân bằng trí thông minh để có thể chiến thắng kẻ độc ác như con cáo trong truyện *Xe đi một chiều*. Con sư tử già yếu trong truyện quyết định kiếm ăn bằng chính trí khôn của mình. Nó giả vờ ốm để các con vật đến thăm hỏi. Mỗi khi có con nào đến nó lại tóm lấy ăn thịt. “*Khi đã nhiều con vật bị chết bằng cách này, một con cáo biết rõ mẹo của sư tử, nó đến, đứng cách hang một quãng xa và hỏi thăm sức khỏe sư tử. “Ốm lắm”, sư tử trả lời và hỏi tại sao cáo không vào. “Đáng lẽ tôi cũng vào” cáo nói, “Nhưng tôi thấy có nhiều vết chân vào mà không thấy có vết chân ra*” [2; tr.17] Nhờ khả năng quan sát, sự chú ý và thận trọng của mình, cáo đã để ý thấy những dấu chân trên nền đất chỉ có dấu chân đi vào mà không có dấu chân đi ra. Bằng trí thông minh của mình, Cáo đã nhận ra ngay những uẩn khúc trong đó. Vì thế, khi đi hỏi thăm sức khỏe của sư tử, nó chỉ đứng từ xa và trí thông minh đã cứu sống tính mạng của chính nó.

Một trong những chủ đề quan trọng và được nhắc nhiều đến trong truyện ngụ ngôn E dốp mà ta không thể không nhắc đến chính là chủ đề về tình bạn. “*Hai người bạn đang đi cùng nhau thì một con gấu bỗng xuất hiện. Một người kịp trèo lên cây và nấp ở đó, người kia thấy mình sắp sửa bị gấu và đến nơi bèn nằm xuống đất giả vờ chết*”. [2; tr.14] Sau khi gấu đi khỏi, người bạn kia từ trên cây tụt xuống và hỏi bạn xem gấu thì thăm gì vào tai anh ta. Anh ta trả lời: “*Nó bảo tôi rằng lần sau đừng đi với những người bạn bỏ rơi mình trong lúc nguy*

khốn”. [2; tr.14] Thông qua truyện *Bạn lúc khó khăn mới là bạn thực sự* tác giả muốn lên án, phê phán những hành vi ích kỉ, chỉ biết lo cho bản thân mình mặc kệ sự sống chết tính mạng của bạn bè.

Ngoài ra truyện *Cái chết của kẻ phản bội* cũng đề cập đến tình bạn. Người sẵn bắt đón một người bạn vào tối muộn nên không có gì để đãi bạn. Anh ta nảy ra ý định làm thịt con chim đã được dạy của mình. “*Con chim trách chủ vô ơn vì có ý định giết nó trong khi nó giúp chủ lừa đồng loại vào bẫy để cho chủ bắt. “Càng có lí do”, người săn chim nói, “để ta giết người, bởi vì người không có lòng thương xót cho chính đồng loại của mình.”* [2; tr.25]

Nói về tình bạn, ta có thể nhắc đến một truyện ngụ ngôn của Lào mang tên *Sư tử và kiến càng*. Một con sư tử oai quyền muốn tìm bạn nhưng nó chỉ kết bạn với những loài có sức mạnh vì nó nghĩ rằng kết bạn với những loài vật ấy thì nó không bao giờ thiệt. Chính vì thế, khi Kiến càng đến ngõ ý muốn kết bạn, sư tử đã từ chối thẳng thừng và không quên buông lời mỉa mai. Kiến càng nghe sư tử nói thế liền bỏ đi ngay. Sau này, khi sư tử bị đau tai, những người bạn to lớn của sư tử đều tới thăm nhưng không ai có thể kiểm tra giúp nó. “*Kiến càng nghe tin sư tử đau tai, không để bụng chuyện cũ, sốt sắng đến thăm. Sư tử nhờ kiến xem bệnh tình của mình. Kiến bò vào tai sư tử thấy một con vắt nằm kên ra đây, bụng no căng. Kiến đốt cho nó một mối, tê dại đi, rồi kéo ra. Sư tử thấy nhẹ cả người. Bấy giờ sư tử mới hối hận đã đối xử không phải với kiến, và xin kết thân với kiến suốt đời!*” [15] Truyện này nói riêng và Truyện ngụ ngôn E dốp nói chung đều có nội dung đề cao một số tiêu chuẩn kết bạn như: phải có tình nghĩa, tấm lòng vị tha, lòng chân thành, sự cao thượng ... khuyên con người phải tránh xa những kẻ hai mặt, dối trá, sẵn sàng phản bội lại bạn bè.

Ngoài những chủ đề nổi bật ở trên, ngụ ngôn E dốp còn đề cập đến một số chủ đề khác nữa như bản chất của sự vật hiện tượng, quan niệm về các mối quan hệ hay quan niệm, nhận thức về con người... “*Ngày xưa khi Prometheus tạo ra con người, thần đã treo hai cái túi ở cổ người, một túi ở phía trước chất đầy khuyết tật của người khác, một túi ở sau lưng chứa khuyết tật của họ. Như vậy người ta có thể nhìn thấy khuyết điểm của người khác cách xa một dặm nhưng không bao giờ có thể thấy được khuyết điểm của mình.*” [2; tr.40] Truyện *Khuyết điểm của người khác* phê bình những kẻ chỉ biết tìm tòi, soi mói khuyết điểm của người khác mà chẳng bao giờ tự nhận ra được khuyết điểm của chính bản thân mình. Truyện Ngụ ngôn E dốp chú trọng đến các bài học nhận thức về giá

trị con người như hình thức bên ngoài thì không quyết định giá trị bên trong con người hay là người ta thường chỉ thấy sai lầm của người khác mà không thấy được cái sai lầm của bản thân...

1.2. TIẾNG NÓI ĐẦU TRANH XÃ HỘI

Truyện ngụ ngôn có hình thức tự sự và mục đích chính mà ngụ ngôn hướng tới không chỉ để kể. Vậy ngụ ngôn là gì? Ngôn chính là ngôn từ, lời nói. Ngụ ở đây là ngụ ý, hàm ý được ẩn sâu bên trong câu chuyện. Truyện ngụ ngôn là loại truyện kể, mượn chuyện về loài vật, đồ vật hoặc về con người để nói bóng gió, kín đáo những câu chuyện của con người. Nếu ta nói các truyện về loài vật, đồ vật là “phần thể xác” bên ngoài thì những hàm ý ẩn chứa sâu bên trong mỗi một câu chuyện chính là “phần linh hồn bên trong”. Và “phần linh hồn” ẩn sâu này vừa phụ thuộc nhiều vào bối cảnh ra đời vừa phụ thuộc vào hoàn cảnh sống, lối sống và tư tưởng của tác giả. Truyện ngụ ngôn Hy Lạp ra đời khi xã hội đã có sự phân hóa giai cấp, tầng lớp dẫn đến những câu chuyện phản ánh cuộc đấu tranh giai cấp xuất hiện ngày càng nhiều.

Đã từ lâu, phương thức sản xuất chiếm hữu nô lệ ở Hy Lạp đã được thừa nhận và nó còn được coi là xã hội chiếm hữu nô lệ có tính chất điển hình. Nó điển hình không phải vì kinh tế, hàng hóa hay tiền tệ phát triển mạnh mà là do số lượng đông đảo của những người nô lệ ở trong xã hội và đặc biệt là vai trò quan trọng của những người nô lệ trong các ngành sản xuất kinh tế nông nghiệp và mậu dịch hàng hải. Nô lệ có nhiều nguồn gốc khác nhau nhưng chủ yếu họ đều là những tù binh trong chiến tranh, nạn nhân của cướp biển hay nô lệ được buôn bán về từ nước ngoài... Trong xã hội Hy Lạp cổ đại, sự phân chia ranh giới giữa hai giai cấp chủ nô và nô lệ là rất rõ rệt và sự bóc lột lao động của người nô lệ chính là quan hệ chủ đạo, nô lệ ở đây bị bóc lột vô cùng tàn nhẫn. Nô lệ được coi là “công cụ biết nói”, họ không có tài sản, không có gia đình cũng không có tên gọi. Chủ nô bỏ tiền mua nô lệ có quyền mua bán nô lệ, nhượng đổi nô lệ của mình cho người khác hay đánh đập hoặc thậm chí giết chết người nô lệ của mình. Những người nô lệ tay không tác sát, không có tiếng nói trong xã hội bấy giờ chẳng thể vùng lên đấu tranh, họ chỉ có thể mượn những lời nói hàm ý để phản kháng, để thể hiện tiếng lòng mình, để chống lại gia cấp chủ nô, chống lại sự bất công trong xã hội. Một trong những dạng tồn tại của hình thức phản kháng đó chính là truyện ngụ ngôn. Nó được nô lệ Hy Lạp coi là thứ vũ khí đấu tranh chống giai cấp thống trị. Bởi vậy, truyện ngụ ngôn nói chung và truyện

ngụ ngôn E dốp nói riêng luôn ẩn chứa những tiếng nói đấu tranh của người nô lệ và cũng phần nào đã kích giai cấp thống trị. E dốp xuất thân là một người nô lệ, hơn ai hết, ông là người hiểu rõ vị trí, mối quan hệ bóc lột dã man giữa người nô lệ và chủ nô trong xã hội lúc bấy giờ. Bởi vậy, các tác phẩm của ông sáng tác phần lớn là dựa trên tâm lí của người nô lệ trong xã hội và nổi bật nhất là vấn đề đấu tranh giai cấp.

Chế độ chiếm hữu nô lệ có lẽ chính là chế độ độc ác và tàn nhẫn nhất trong lịch sử tiến hóa và phát triển của loài người. Nó khiến cho một con người tự do trở thành thuộc quyền sở hữu và điều khiển của người khác, không có tài sản, không quyền hạn, không được tự do đi lại, không được tôn trọng lại càng không có quyền mưu cầu hạnh phúc cho bản thân. Chủ nô – người sở hữu nô lệ lúc bấy giờ ra sức đàn áp, dày dọ những người nô lệ của mình. Chúng chiếm đoạt toàn bộ những sản phẩm lao động mà nô lệ tạo ra mà chỉ cấp cho nô lệ một ít tư liệu sinh hoạt đủ sống, thậm chí chúng còn tìm mọi cách để không phải cho nô lệ phần tư liệu sống ít ỏi kia. Những vấn đề này đều đã được đề cập đến trong truyện Ngụ ngôn của E dốp, mối quan hệ của các con vật trong truyện cũng chính là mối quan hệ thực của những con người trong cuộc sống thời bấy giờ. Một con sư tử, một con lừa và một con cáo cùng nhau đi săn. Khi đã săn được kha khá, sư tử bảo lừa chia ra. *“Lừa chia thành ba phần đều nhau và bảo sư tử chọn. Sư tử tức giận nhày chồm lên ăn ngấu nghiến lừa. Sau đó, nó bảo cáo chia. Cáo xếp phần lớn vào một đồng, để lại vài cái vụn vặt không đáng kể cho mình và bảo sư tử lấy. Sư tử hỏi ai dạy cáo chia như vậy. “Điều vừa xảy đến với lừa”, cáo trả lời.”* [2; tr.47]

Như trong truyện *Kinh nghiệm* ở trên, mối quan hệ giữa Sư tử, Lừa và Cáo cũng đại diện cho mối quan hệ giữa tầng lớp chủ nô và nô lệ trong thời kì bấy giờ. Ba con vật cùng nhau đi săn, đến lúc chia phần, Lừa chọn chia số thức ăn săn được thành ba phần bằng nhau thì bị Sư tử chồm lên ăn thịt. Đến lượt Cáo chia phần, nó xếp các phần thức ăn thành một đồng lớn, chỉ giữ lại cho mình những mảnh vụn vặt không đáng kể và bảo Sư tử đến lấy. Khi được hỏi vì sao lại chia phần như thế nó trả lời do đã rút ra được bài học từ hành động đến với Lừa. Câu chuyện không chỉ muốn nhắc đến cách ứng xử khôn ngoan sau khi rút ra được bài học kinh nghiệm từ câu chuyện của người khác mà nó còn phần nào thể hiện sự trơ trẽn độc ác của giai cấp thống trị. Cùng đi săn, cùng bỏ ra công sức như nhau nhưng khi được chia phần ứng với công sức lao động của

mình thì chúng lại không hề biết hài lòng mà ngược lại còn tiến hành trả thù những kẻ mà chúng cho là không biết điều, kẻ không biết điều trong truyện này chính là nhân vật Lừa. Lừa và Cáo là đại diện cho tầng lớp thấp cổ bé họng, nhỏ bé trong xã hội nên việc bị Sư tử áp bức, cướp đoạt trắng trợn là điều có thể lường trước.

Trong xã hội chiếm hữu nô lệ cũng như vậy. Chủ nô luôn luôn tìm mọi cách để giành về cho mình phần lợi ích lớn nhất mà không hề tính đến công sức lao động. Chúng chỉ việc “*ngồi mát ăn bát vàng*” dựa trên mồ hôi nước mắt, công sức lao động của những người nô lệ. Không chỉ bị cướp đi thành quả lao động mà những người nô lệ còn luôn phải chịu những đòn roi, xiềng xích hay thậm chí mất đi cả mạng sống của mình khi lỡ mắc lỗi. Từ câu chuyện của người nô lệ này, những nô lệ khác cũng biết để lấy đó làm gương, sống và hành động thận trọng để giữ lấy sinh mạng của mình.

Không chỉ đối xử tàn ác bất công với kẻ dưới, chúng còn bằng mọi cách để thu được lợi nhuận về cho mình kể cả đối với những người cùng giai cấp. Điều này đã xuất hiện trong truyện *Kẻ độc tài*. Con sói sau khi được bầu làm đầu đàn đã đặt ra luật “*là mỗi một con sói khi bắt được con mồi nào đó đều phải để vào một cái vũng và chia đều cho những con khác để khi đói khỏi ăn thịt nhau. Nhưng một con lừa tiến lên, rung bồm nói: “Một ý tưởng cao quý đã nảy ra trong đầu một con sói. Nhưng xin hỏi anh, anh đã để con thú săn được ngày hôm qua đâu rồi? Hãy để làm của chung và chia đi.”* [2; tr.52] Ngay khi được bầu làm đầu đàn, con sói ranh mãnh đã nghĩ ngay ra cách để thu về món lợi cho mình đó là đưa ra luật: mỗi một con sói khi săn được mồi đều phải để con mồi đó vào một cái vũng và chia đều cho tất cả những con sói khác trong bầy. Trong khi những con sói khác trong bầy còn chưa kịp lên tiếng thì chính con mồi bị bắt là một con lừa đã phản bác và hỏi lại con sói đầu đàn rằng con mồi mà nó bắt được ngày hôm qua đâu? Hãy để làm của chúng và chia cho tất cả mọi người. Sói sau khi nghe phản bác từ lừa đã rất tức giận và vô cùng xấu hổ, nó buộc phải bỏ ngay cái luật mà mình vừa mới ban hành ra. Truyện lên án những kẻ vờ như đang làm cho mọi thứ trở nên công bằng, minh bạch nhưng chính bản thân chúng lại không hề làm theo.

Bên cạnh đó, ta còn thấy xuất hiện ở đây sự chỉ trích thói tham lam vô độ của bọn chủ nô, muốn vơ vét tất cả của cải của người khác về túi của mình bằng những lí lẽ nghe thì có vẻ rất hợp lí nhưng thực chất bên trong lại ẩn chứa những

ý định xấu xa. Chúng luôn tỏ ra là người tử tế nhưng thực chất chỉ là những kẻ giả đạo đức tham lam. *Thói vô lại bị vạch trần* chính là bức tranh chân dung biếm họa vạch trần bản chất giả dối, độc ác của tầng lớp bóc lột. *Một con mèo nghe nói có mấy con gà mái bị ốm ở một trang trại, bèn nguy trang thành một bác sĩ, đem theo túi đồ nghề và đến đó. Nó đứng bên ngoài trang trại gọi to hỏi thăm sức khỏe của gà. “Khỏe”, có tiếng trả lời, “nêu nhà người biến khỏi điển trang này”*. [2; tr.62] Trong truyện trên, khi nghe tin mấy con gà mái trong trang trại bị ốm, mèo liền nguy trang thành bác sĩ, đến bên ngoài trang trại gọi to để hỏi thăm sức khỏe của bầy gà. Nghe thì tưởng như đây là một hành động mang đầy thiện ý, có sự quan tâm hỏi han nhưng khi nghe đến câu trả lời của gà ta mới thấy được rõ ràng bộ mặt thật sự của mèo thông qua hành động nguy trang đến hỏi thăm. Nó chỉ muốn thăm dò thực hư gà bị ốm, sức khỏe của gà ra sao để thuận tiện cho việc lên vào bắt thịt. Nghe câu hỏi đó, gà mạnh dạn đáp lại *“Khỏe, nếu nhà người biến khỏi điển trang này”* [2; tr.62]. Đoán biết được ý đồ của mèo, gà đã vạch trần ý đồ thâm hiểm đó và lên tiếng như sự phản kháng lại với kẻ độc ác chỉ chờ ăn tươi nuốt sống mình. Có lẽ những lời phản kháng của gà trong câu chuyện đã phần nào thể hiện được tiếng lòng của những người nô lệ khốn khổ. Họ phải chịu biết bao khổ sở, tủ nhục nhưng lại chẳng dám lên tiếng đấu tranh, chẳng dám phản kháng lại sự bất công trong xã hội lúc bấy giờ.

Khi sức chịu đựng đạt đến giới hạn, sự bất mãn trong nô lệ ngày càng dâng cao đã có lần họ lên tiếng phản kháng lại sự bất công trong xã hội, họ yêu cầu được đối xử công bằng như những chú thỏ trong truyện sau. *Khi thỏ trắng phát biểu trong một cuộc họp và đòi tất cả phải được chia công bằng, sư tử trả lời: “Anh bạn, anh nói hay lắm, nhưng nếu anh thiếu móng vuốt và răng nanh như chúng tôi.”* [2; tr.68] Trong truyện *Thương lượng từ thế yếu* này, lũ thỏ đã phát biểu ý kiến của mình trong cuộc họp và chúng yêu cầu được chia phần một cách công bằng. Đáp lại ý kiến đó là câu trả lời có phần khinh bỉ và đầy sự thách thức, đe dọa của sư tử. Câu trả lời ngay lập tức dập tắt ý kiến đòi công bằng của bầy thỏ bởi nếu muốn nhận phần hơn thì bắt buộc phải có thực lực mạnh hơn đối thủ.

Như vậy, vấn đề đấu tranh giai cấp là vấn đề khá nổi bật trong *Truyện ngụ ngôn E dốp*. Truyện là tiếng nói đấu tranh của những người nô lệ mang số phận bất hạnh. Đồng thời đó cũng là lời chỉ trích, phê phán không thương xót đối với bọn người thống trị độc ác.

1.3. NHỮNG BÀI HỌC LUÂN LÝ ĐẠO ĐỨC

Bên cạnh việc mang nội dung đã kích giai cấp thống trị, thể hiện tiếng nói đấu tranh xã hội, truyện ngụ ngôn còn ẩn chứa trong mình những bài học luân lý đạo đức mà người xưa muốn truyền đạt lại cho thế hệ sau này. Thông qua truyện ngụ ngôn, những tư tưởng triết học về trình độ nhận thức cách tư duy lối sống hay những quan niệm của con người về các sự vật hiện tượng đã được thể hiện một cách phong phú và vô cùng tinh tế. Truyện ngụ ngôn làm cho những vấn đề triết học, luân lý đạo đức tưởng chừng như rất khô khan, nặng nề, trừu tượng trở nên gần gũi, sinh động, dễ hiểu, dễ cảm, dễ tiếp thu. Ngoài ra, truyện ngụ ngôn còn nêu lên những kinh nghiệm rút ra từ thực tiễn cuộc sống, những kinh nghiệm này tuy chưa là ý niệm triết học đích thực nhưng là những bài học bổ ích và có ý nghĩa đối với con người

Trong cuộc sống chúng ta thường được nghe nhắc nhiều về cụm từ đối nhân xử thế. Vậy đối nhân xử thế là gì? Chúng ta có thể hiểu đơn giản đó là cách đối xử xử lý giữa con người với con người trong cuộc sống. Người biết xử lý khéo léo tinh tế trong mọi tình huống là người biết mình biết người biết ăn ở với người khác sao cho hợp lý. Những người đối nhân khéo xử thế hay thường được người khác quý mến và tôn trọng. Nhưng hành xử ứng xử sao cho phải cho vừa lòng người là chuyện không hề dễ dàng. Cách đối đãi với mọi người, cách xử lý những tình huống xảy ra trong cuộc sống đều là những bài học cực kỳ ý nghĩa và thiết thực. Chính bởi lẽ đó, những con người thế hệ trước đã đúc kết những kinh nghiệm sống, lối ứng xử hàng ngày đem ẩn chứa vào trong các câu truyện ngụ ngôn nói chung và truyện ngụ ngôn E dốp nói riêng. Đọc truyện Ngụ ngôn E dốp ta có thể thấy được ẩn chứa trong mỗi tập truyện là cách hành xử trong các mối quan hệ giữa người với người và cách hành xử trước những vấn đề, tình huống xảy ra trong cuộc sống.

Trước tiên, ngụ ngôn E dốp đề cập đến vai trò và sự cần thiết của tinh thần đoàn kết trong cộng đồng, khuyên bảo con người phải biết đoàn kết, nhường nhịn lẫn nhau để tránh bị kẻ xấu lợi dụng, chia rẽ, hòng chiếm lợi. Truyện *Đoàn kết chống kẻ thù chung* đã thể hiện rõ được nội dung đó. Một con rắn và một con chồn bắt đầu đánh nhau trong ngôi nhà nơi chúng cùng sinh sống thay vì giết chuột – là món ăn khoái khẩu của cả hai. Khi lũ chuột thấy cảnh ấy, chúng bèn chạy ra khỏi hang. Nhìn thấy chuột, trận đánh lộn chấm dứt liền, và các đấu thủ lập tức quay lại tấn công kẻ thù cũ. [2; tr.18] Trong truyện,

rắn và chồn mặc dù đang có xích mích, có mâu thuẫn nhưng ngay khi nhìn thấy chuột – là mục tiêu chung thì chúng ngay lập tức dừng trận đánh lộn và ngay lập tức quay lại tấn công kẻ thù chung của chúng.

Đồng thời *Truyện ngụ ngôn E dốp* cũng phê phán những con người vô tâm, ích kỷ, thiếu sự quan tâm đến đồng loại, từ đó nêu lên bài học về sự sẻ chia, phải giúp đỡ lẫn nhau trong cộng đồng. *Một người đánh bắt chim giăng lưới và buộc những con chim bồ câu đã được thuần hóa của mình vào lưới. Rồi anh ta lùi lại một quãng xa và đợi. Một lát sau, vài con bồ câu rừng bay đến và vướng vào lưới. Khi người bắt chim vội vã tới nơi, đưa tay ra bắt chúng, chúng trách móc những con chim nhà vì đã không báo khi thấy đồng loại sa bẫy.* [2; tr.79] Những con chim bồ câu đã được thuần hóa trong truyện *Luật tự bảo tồn* ở trên đã lấy mình làm mồi nhử, lừa những con chim khác, khiến hàng loạt đồng loại bị bắt giết. Mặc dù là hành động do thuần hóa nhưng đó không phải là hành động tốt.

Bên cạnh đó, tập truyện còn đề cập đến cách đánh giá, cư xử với mọi người trong cộng đồng. Trong việc giao tiếp, cư xử hoặc đánh giá người khác, con người luôn cần phải giữ thái độ khách quan, không phân biệt nguồn gốc, xuất thân, không coi thường người khác dù họ có ở vị trí nào trong xã hội. Ví dụ như trong *Truyện Ở hiền gặp lành*. “*Một con kiến khát nước bỏ vào một cái lạch uống nước và bị dòng nước cuốn đi. Một con chim bồ câu nhìn thấy kiến sắp chết đuối, nó bẻ một cành cây ném xuống nước. Kiến leo lên cành cây và được cứu thoát. Sau đó, một người đánh bắt chim đã đem gậy có dính nhựa để bẫy bồ câu. Khi kiến nhìn thấy, nó đốt vào chân anh ta, anh ta đau quá đánh rơi cái gậy khiến chim bồ câu giật mình bay đi và thoát chết*” [2; tr.63] Con kiến và chim bồ câu trong truyện tuy khác loài nhưng chúng đã giúp đỡ nhau trong những lúc đối phương gặp khó khăn, hoạn nạn.

Đặc biệt *Ngụ ngôn E dốp* còn khuyên người đọc không nên đánh giá người khác qua các giá trị vật chất bên ngoài và khi đánh giá thì chú trọng đánh giá những thành tựu mà người đó đạt được. Một con thỏ rừng đang bị một con chim ó săn đuổi và nhờ sự giúp đỡ của bọ cánh cứng. Bọ cánh cứng đứng ra xin cho thỏ “*nhưng con ó coi khinh sinh vật bé nhỏ này, nuốt ngay con thỏ trước mặt nó. Bọ cánh cứng thù ó từ đó và không ngừng để mắt xem con chim làm tổ để trứng, bọ cánh cứng liền bay đến tổ, lăn trứng ra khỏi tổ làm vỡ chúng.*” [2; tr.64] Sau đó, dù đã tìm đủ mọi cách từ chuyển tổ đến cầu xin thần, gửi trứng ở

chỗ thần nhưng ó vẫn k thể bảo vệ được những đứa con của mình. *“Từ đấy, người ta nói chim ó không làm tổ vào mùa có bọ cánh cứng”*. [2; tr.64] Con bọ cánh cứng trong truyện vì có thân hình nhỏ bé nên bị con ó khinh miệt, coi thường, lời nói của chú ta không hề có trọng lượng đối với ó. Nhưng tuy “nhỏ mà có võ”, bọ cánh cứng đã sử dụng khả năng riêng của mình khiến cho ó phải hối hận với hành động trong quá khứ của nó.

Thứ hai, ngụ ngôn E dốp còn ẩn chứa trong các câu chuyện những lời nhắc nhở trong việc tiếp nhận thông tin từ người khác như cần phải cân trọng trước những lời nịnh hót, cảnh giác trước lời nói đề nghị của kẻ thù và đừng nghe những lời nói xấu về người khác. Ngoài ra truyện còn đưa ra lời khuyên nên tỏ rõ thái độ, lập trường trước kẻ thù, tuyệt đối không được mất cảnh giác, không nhân nhượng, không kết giao, không thương hại hay thỏa hiệp với kẻ thù. Hay thậm chí còn phải biết lợi dụng điểm yếu của kẻ thù để giành thắng lợi. Điều này đã phản ánh rõ nét tâm lý hiếu thắng, rạch ròi và lý tính của người phương Tây. Như trong truyện *Những tên cướp bắt sinh*, *“người chăn cừu thấy mấy con sói bèn nuôi nấng chúng hết sức chu đáo, hy vọng đến khi chúng lớn, không những chúng sẽ bảo vệ đàn cừu của mình mà còn rử theo những con khác về nữa. Nhưng ngay khi chúng lớn và tìm được một cơ hội thuận tiện, chúng đã cắn xé đàn cừu của ông chủ”* [2; tr.69] Khi ông chủ kịp nhận ra thì đã quá muộn màng, hậu quả của việc thương hại kẻ thù chính là toàn bộ thành quả lao động, công sức chăm sóc nuôi nấng đều đổ sông đổ bể. Ngụ ngôn E dốp còn đề cập đến một số phương tiện khác như bài học về sự ích kỉ, niềm vui của mình lại là nỗi đau của người khác hay đừng vội chê bai người khác vì có thể lần sau, bản thân mình cũng sẽ rơi vào hoàn cảnh giống như họ. Nó xuất hiện trong truyện *Nhớ đời*. Truyện kể về con tài bị đắm và *“những người trên tàu than khóc rền rĩ, cầu nguyện các vị thần của quê hương họ, hứa sẽ cúng bái nếu thoát nạn. Cuối cùng con bão cũng qua, sóng yên biển lặng trở lại. Mọi người bắt đầu hoan hỉ, nhảy nhót, múa may vì sung sướng trước sự tai qua nạn khỏi không ngờ này. Người hoa tiêu từ trước đến giờ vẫn giữ thái độ điềm tĩnh. “Chớ có quên, các bạn”, anh ta nói, “trong khi chúng ta đang vui vẻ có thể sẽ gặp phải thời tiết xấu đấy!”* [2; tr.9]

Thứ ba, trong cách tổ chức cộng đồng và ứng xử với môi trường xã hội, ngụ ngôn E dốp đề cao vai trò của hành động như hành động thì quan trọng hơn lời nói hay trong những tình thế cấp bách, hành động cần thiết hơn là những lời

khuyên dạy. Những điều này phản ánh rõ nét văn hóa ứng xử trọng nguyên tắc và trọng hành động của các quốc gia có nguồn gốc là văn hóa du mục như Quốc Gia Hy Lạp. Hay quan niệm về nằm nhìn của một người đối với công việc và tiền bạc. Truyện nhắc nhở mỗi người phải có chính kiến trong công việc, phải tự mình nỗ lực hoàn thành mọi việc và phải biết tự lượng sức mình, tránh làm những việc quá sức khiến cho kết quả nhận được không như mong muốn như nhân vật con ếch trong truyện *To quá không chứa nổi*. Truyện kể về một con ếch ganh tị và muốn có được thân hình của một con bò nên đã phồng mình cho to bằng con bò. *“Nó bèn cố sức hơn nữa, kéo căng làn da của mình rồi hỏi bây giờ con nào to hơn. “Con bò”, ếch con trả lời. Cuối cùng nó nổi câu và cố gắng điên cuồng để phình to hơn nữa, song ếch ta đã vỡ tung ra mà chết”*. [2; tr.10] Trong truyện, con ếch chỉ vì muốn có được thân hình to lớn như con bò, không lượng sức mình mà dẫn đến cái chết. Không chỉ ẩn chứa những bài học đối nhân xử thế, ngụ ngôn E dốp còn mang trong mình những quan niệm triết học vấn đề nhận thức thế giới. Hy Lạp không chấp nhận bản chất của vấn đề như một sự áp đặt mà có thể xem xét, lựa chọn giữa các quan điểm khác nhau. Thế giới quan của người Ấn Độ và Hy Lạp cổ vẫn luôn đề cao vai trò của môi trường trong việc định hình tính cách con người thay vì các yếu tố khác như bẩm sinh hay giáo dục; qua đó thấy được lối sống của họ còn phụ thuộc nhiều vào các điều kiện môi trường. Cậu bé trong truyện *Yêu con cho voi cho rọt* do không nhận được sự giáo dục, chỉ bảo từ gia đình mà đã đi vào con đường sai trái... Khi còn nhỏ, cậu bé đã rất nhiều lần lấy trộm đồ của bạn mang về nhà cho mẹ những người mẹ đáng ra phải trách mắng, dạy dỗ để cậu biết được hành vi của mình là sai trái thì người mẹ lại khen cậu. Chính hành động của người mẹ đã khiến cho cậu bé không thể nhận thức được đúng sai trong những việc mình đã làm. Đến khi lớn lớn, trở thành một thanh niên cao lớn, cậu ra phạm những tội nghiêm trọng hơn và bị bắt, xử chém đầu. *“Bà mẹ đi theo, tay đấm ngực, nó nói muốn thì thắm vào tai mẹ. Khi bà ta đến gần, nó lấy răng cắn vào thùy tai bà. Bà mẹ quả mắng con vì hành động bất hiếu: “Chưa bằng lòng với những tội lỗi đã phạm phải, bây giờ nó còn làm đau đớn đến cả mẹ nó”. Cậu ta đáp: “Mẹ nên mắng con trong lần ăn trộm đầu tiên, khi con mang cuộn số tay về. Như vậy con đã chẳng phải kết liễu đời mình trong tay đao phủ”* [2; tr.13] Chính sự sai lầm trong cách giáo dục của người mẹ đã khiến cho chính đứa con của mình rơi vào con đường tội lỗi và đi đến thiệt mạng.

Ngoài ra, những truyện khác của ngụ ngôn E dấp lại chú trọng đến các bài học nhận thức về giá trị của con người như: người ta chỉ thấy sai lầm của người khác mà không thấy cái sai lầm của bản thân, hình thức bề ngoài không quyết định giá trị bên trong của con người, hay thành kiến thì tệ hại hơn cả sự ngu dốt... Truyện kể khi Prometheus tạo ra con người “*đã treo hai cái túi ở cổ người, một túi ở phía trước chất đầy khuyết tật của người khác, một túi ở sau lưng chứa khuyết tật của họ.*” [2; tr.40] Như vậy con người sẽ chỉ có thể nhìn thấy khuyết điểm của người khác mà chẳng bao giờ nhìn thấy được khuyết điểm, thiếu sót của bản thân mình. Truyện *Khuyết điểm của người khác* ở trên đặc biệt lên án những kẻ chỉ biết soi mói khuyết điểm của người khác, luôn đánh giá người khác qua những khuyết điểm mà mình nhìn thấy nhưng lại không bao giờ ý thức, hay tự tìm ra được khuyết điểm, thiếu sót của bản thân mình để khắc phục và sửa chữa.

Truyện ngụ ngôn E dấp với khối lượng các chủ đề phong phú và đa dạng đã thể hiện rõ nét những vấn đề xoay quanh con người như: tính cách, đạo đức, cách ứng xử... Mỗi chủ đề lại ứng với một câu chuyện trong cuộc sống, mang đến cho con người những bài học đạo đức, cách đối nhân xử thế, cư xử với mọi người xung quanh, từ người thân, bạn bè, người cùng cảnh ngộ, kẻ thù... Bên cạnh đó, nổi bật lên ở ngụ ngôn E dấp là vấn đề đấu tranh giai cấp. Ngụ ngôn E dấp mượn những câu chuyện về các loài vật ở các tầng lớp khác nhau, có sức mạnh, trí thông minh khác nhau để tái hiện một cách sinh động xã hội chiếm hữu nô lệ ở Hy Lạp lúc bấy giờ. Qua đó thể hiện tiếng nói đấu tranh của những người chịu số phận bất hạnh, những người bị trị, nô lệ đồng thời đó cũng là phê phán không thương xót đối với bọn người thống trị độc ác.

Chương 2

GIÁ TRỊ NGHỆ THUẬT CỦA *TRUYỆN NGỮ NGÔN E DÓP*

2.1. CỐT TRUYỆN GIÀU KỊCH TÍNH

Mỗi một bộ phim, một cuốn sách, một câu chuyện về truyền thuyết, truyện cổ tích, truyện ngụ ngôn ... đều có cho mình một hệ thống các sự kiện, hành động và hoàn cảnh nhất định. Cốt truyện là một hệ thống cụ thể những sự kiện, biến cố, hành động trong tác phẩm tự sự và tác phẩm kịch thể hiện mối quan hệ qua lại giữa các tính cách trong một hoàn cảnh xã hội nhất định nhằm thể hiện chủ đề tư tưởng của tác phẩm. Cốt truyện dù đa dạng về thể loại nhưng chúng đều có một trật tự nhất định, đó là hình thành - phát triển - kết thúc. Mặc dù vậy nhưng không phải tác phẩm nào cũng đầy đủ các phần như thế, tùy vào đối tượng mà kết cấu truyện có thể được sắp xếp và biến đổi sao cho phù hợp. Chính vì thế nên cốt truyện có thể được coi là cơ sở sáng tạo của một tác phẩm văn học. Cốt truyện thường được dung chủ yếu cho các tác phẩm tự sự hoặc kịch mà ít sử dụng cho thơ ca. Yếu tố cơ bản để tạo thành một cốt truyện là các sự kiện, đó là những sự việc các tác động và ảnh hưởng đáng kể đến số phận và tính cách của nhân vật. Những sự kiện lớn có thể tạo thành bước ngoặt quan trọng trong cuộc đời nhân vật thường được gọi là biến cố, còn những yếu tố cụ thể tạo thành các sự kiện thì ta gọi đó là tình tiết. Cốt truyện là nơi mà nhà văn dựa vào việc miêu tả sự vận động của các tính cách qua những xung đột xã hội để nêu bật lên chủ đề và tư tưởng của tác phẩm.

Trong văn học, cốt truyện thể hiện sự tìm tòi của nhà văn. Một cốt truyện hay, hấp dẫn đóng góp một vai trò vô cùng quan trọng. Cốt truyện trong các tác phẩm hết sức đa dạng, kết tinh truyền thống văn học của mỗi dân tộc, nó phản ánh những thành tựu văn học của mỗi thời kì lịch sử, đồng thời cũng thể hiện phong cách và tài năng của nhà văn. Cốt truyện trong văn học thường có ba đặc điểm chính. Đặc điểm thứ nhất là tính lịch sử. Nó được thể hiện thông qua tính chân thật của sự kiện lịch sử, làm điểm tựa cho sự phát triển của cốt truyện. Nó thường là những sự kiện có ý nghĩa tiêu biểu cho sự vận động của lịch sử ở một thời điểm cụ thể nhất định. Bên cạnh tính lịch sử, cốt truyện văn học còn có tính kịch. Đặc điểm này được tạo nên bởi những xung đột trong hiện thực, đó là xung đột về các lực lượng xã hội, giữa cá nhân này với cá nhân khác về quan điểm tư tưởng, quyền lợi kinh tế, về tâm lý tính cách, ... Dựa và quy luật sáng tạo của

văn học mà nhà văn sẽ lựa chọn những xung đột được phản ánh trong tác phẩm để phát triển gay gắt, không thể điều hòa được và tự nó là bùng nổ một cuộc đấu tranh gay gắt, quyết liệt. Đó chính là những cung đột mang tính kịch. Đặc điểm cuối cùng của cốt truyện văn học là tính hoàn chỉnh. Nó được tạo nên do yêu cầu văn học phải phản ánh sự vận động của cuộc sống một cách hợp logic. Nói cách khác là cốt truyện văn học phải được tổ chức một cách logic chặt chẽ, tránh tình trạng phân tán rời rạc.

Ta nói *Ngụ ngôn E dốp* là tập hợp những truyện có cốt truyện chứa nhiều kịch tính bởi lẽ chúng phản ánh một cách tập trung nhất những mâu thuẫn, những xung đột đang vận động trong cuộc sống thường nhật. Tùy từng truyện mà có sự bổ sung thêm các yếu tố khác góp phần tạo nên ý nghĩa cho văn bản, nhưng nhìn chung người đọc có thể căn cứ vào những đặc điểm của cốt truyện truyện ngụ ngôn như trên để có thể suy ra ý nghĩa của truyện ngụ ngôn.

Truyện ngụ ngôn E dốp khi có một (hoặc nhiều) nhân vật khi đứng trước một tình huống, hoàn cảnh xảy ra cần ứng phó sẽ hành động dựa trên đặc điểm tính cách của mình và rồi nhận lấy kết quả tương xứng. Thành phần “giải quyết tình huống” và “kết cục” thường đi liền với nhau, trong đó nhân vật thường hành xử theo hai hướng – khôn ngoan, thông minh, hiểu biết hoặc ngu dại, kém cỏi, để rồi dẫn đến kết quả tương ứng là thắng lợi hay thua thiệt. Như trong truyện *Cáo ranh mãnh*, con cáo trong truyện khi gặp sư tử bèn giao nộp con lừa bên cạnh để giữ sự an toàn cho mình. Nhưng con cáo đâu có ngờ rằng “...*khi thấy lừa không thể thoát được, bèn tóm lấy cáo trước rồi mới ung dung đến chỗ lừa.*”. Nghĩ rằng mình đã có thể thoát thân nhờ mưu mẹo nhưng không ngờ mình lại chính là nạn nhân của mưu mẹo đó.

Một nhân vật dại dột, ngu ngốc khi kết bạn với một nhân vật hung ác, xảo quyệt, thì nhân vật đó sẽ bị thua thiệt. Trong mô hình này, ngoài thành phần “nhân vật” là đại lượng khả biến, các thành phần khác của cốt truyện như đặc điểm của hai tuyến nhân vật, “tình huống” kết bạn và kết cục đều là bất biến. xuất hiện ở những truyện có nhân vật là động vật. Trong đó, nhân vật dại dột bị thua thiệt thường là những con vật bé nhỏ (thỏ, chim sẻ, chim bồ câu, gà, cừu...) hoặc khờ khạo, cả tin (lạc đà, lừa, dê, chó nhà, ...). Nhân vật hung ác xảo quyệt thường là các con vật to lớn, hoặc một nhóm các nhân vật (chó sói, sư tử, mèo, chó rừng...). Mô hình này thường xuất hiện ở những truyện mà nội dung hướng tới phê phán những kẻ nhẹ dạ, cả tin hoặc dễ bị mua chuộc, dụ dỗ trước lời ngon

tiếng ngọt của kẻ xấu xa để rồi phải nhận lấy thua thiệt. Như trong truyện *Sư tử chia phần*. Lừa là đại diện cho nhân vật khờ khạo nhận thua thiệt, sư tử lại đại diện cho con vật to lớn, hung ác. Trong truyện, lừa và sư tử cùng nhau đi săn, đến khi chia phần, sư tử dung mọi lí do và lời lẽ hăm dọa “...*nó sẽ đem lại cho ngươi rắc rối lớn nếu ngươi không biết tránh cho xa.*” khiến cho lừa không nhận được chút thức ăn nào nhưng cũng không dám phản kháng.

Khi hai (nhóm) nhân vật xảy ra xung đột, dẫn đến cãi vã, tranh giành lẫn nhau thì rất có thể xuất hiện (nhóm) nhân vật thứ ba thu lợi từ sự xung đột đó. Kết cấu cốt truyện này thường được sử dụng cho những truyện mà bài học là lời khuyên không nên tranh cãi, phải biết cảm thông, nhường nhịn nhau, tránh để xảy ra xích mích khiến bên thứ ba lợi dụng. Như trong truyện *Đoàn kết chống kẻ thù chung*, rắn và chồn đánh nhau trong một ngôi nhà nhưng ngay khi thấy chuột chúng lập tức dừng trận chiến để tấn công kẻ thù chung là những con chuột.

Nhân vật khi gặp một hoàn cảnh, tình huống khó khăn cần giải quyết liền cầu xin thần linh ban cho ân huệ để giải quyết tình huống ấy, nhưng dựa trên cách hành xử của nhân vật mà ân huệ đó mang lại kết cục tương ứng. Nếu một nhân vật tìm cách đánh lừa, trêu tức một nhân vật khác, thì nó sẽ bị đánh lừa, trêu tức bởi chính nhân vật mà nó đã đánh lừa. Nhân vật trong những truyện kết cấu theo mô hình này thường là động vật và hành động trêu tức, đánh lừa của các nhân vật phải là những hành động cùng loại. Chẳng hạn như truyện *Gậy ông đập lưng ông*, dê vì ghen tức với lừa vì lừa có nhiều thức ăn nên nó đã khuyên lừa hãy giả vờ ốm. “*Con lừa nghe theo lời khuyên và bị thương nặng khi ngã. Vì thế chủ nó mời bác sĩ thú y đến xem bệnh. Thấy thuốc kê đơn nấu cháo phổi dê, như vậy sẽ chữa khỏi bệnh. Thế là họ làm thịt con dê để chữa cho con lừa.*” [2; tr.28] Mục đích của mô hình này chính là để minh họa cho bài học “gậy ông đập lưng ông” rất quen thuộc trong kho tàng truyện ngụ ngôn. Trường hợp các truyện mà kết cấu cốt truyện của nó không thực sự tập trung vào việc xây dựng các sự kiện, tình tiết; tuy có nhân vật nhưng các truyện này thường xây dựng hình tượng mang tính ẩn dụ mà không gắn với những tình huống có khả năng tạo ra xung đột như những truyện khác.

2.2. KẾT CẤU TRUYỆN ĐƠN GIẢN NHƯNG CHẶT CHẼ VÀ RÀNH MẠCH

Ta có thể hiểu Kết cấu truyện là cách tổ chức, sắp xếp cấu trúc của một tác phẩm văn học về hình thức thể hiện và sự liên kết các thành tố về nội dung,

nhất là yếu tố thuộc vào cốt truyện hay cả những yếu tố bên ngoài nội dung truyện. *“Từ điển thuật ngữ văn học định nghĩa kết cấu như sau: “Kết cấu là toàn bộ tổ chức phức tạp và sinh động của tác phẩm. [...] Tổ chức tác phẩm không chỉ giới hạn ở sự tiếp nối bề mặt, ở những tương quan bên ngoài giữa các bộ phận, chương đoạn mà còn bao hàm sự liên kết bên trong, nghệ thuật kiến trúc nội dung cụ thể của tác phẩm. Bố cục là một phương diện của kết cấu. Ngoài bố cục, kết cấu còn bao gồm: tổ chức hệ thống tính cách; tổ chức thời gian và không gian nghệ thuật của tác phẩm; nghệ thuật tổ chức những liên kết cụ thể của các thành phần của cốt truyện; nghệ thuật trình bày, bố trí các yếu tố ngoài cốt truyện... sao cho toàn bộ tác phẩm thực sự trở thành một chỉnh thể nghệ thuật.” [15]*

Kết cấu truyện ngụ ngôn nói chung thường ngắn gọn, ít tình tiết và truyện có ít nhân vật. Truyện ngụ ngôn thường có hai lớp nghĩa. Lớp nghĩa thứ nhất là hiển ngôn, chính là phần câu chuyện được kể, nó mang ý nghĩa nổi hay cũng còn gọi là phần xác của truyện. Lớp nghĩa thứ hai của truyện ngụ ngôn là hàm ngôn. Đó chính là những bài học, những lời khuyên, lời răn dạy đối với con người. Hay nó còn là phần nghĩa chìm, phần hồn của một truyện ngụ ngôn. Kết cấu truyện ngụ ngôn không chỉ bao hàm sự sắp xếp các thành phần thuộc về nội dung mà còn bao hàm sự sắp xếp các thành phần thuộc về hình thức. Xét truyện ngụ ngôn E dốp ta thấy tập truyện bao gồm nhiều truyện đơn lẻ và giữa chúng không hề có mối liên hệ nào về nội dung cốt truyện. Một truyện ngụ ngôn E dốp có kết cấu gồm hai phần: phần truyện kể và phần rút ra ý nghĩa, bài học.

Phần thứ hai cũng là phần quan trọng của truyện ngụ ngôn là phần truyện kể. Phần này được tác giả khéo léo xây dựng thành những mô hình khác nhau trong mỗi một truyện, những mô hình này cũng góp phần lớn vào việc giúp cho người đọc có thể dễ dàng hiểu được ý nghĩa của truyện. Có thể liệt kê một số mô hình thể hiện diễn biến của truyện như sau. Loại thứ nhất có thể nhận thấy là một (hoặc nhiều) nhân vật khi đứng trước một tình huống, hoàn cảnh xảy ra cần ứng phó sẽ hành động dựa trên đặc điểm tính cách của mình và rồi nhận lấy kết quả tương xứng. Truyện *Mắt cả chì lẫn chài*, quạ đen mang trong mình tính cách kiêu căng, ngạo mạn thấy mình là người to lớn nhất trong cả bọn nên rất coi thường những con quạ khác. *“Do vậy, nó nhập bọn với quạ khoang và xin được sống chung. Nhưng vừa nhìn thấy nó và nghe giọng nói xa lạ của nó, lũ quạ khoang liền xúm đến đánh đuổi. Nó lại trở về với quạ đen. Kết quả là*

những con quạ trong bầy giận dữ vì *lối cư xử coi thường bạn bè của nó trước đây, lũ quạ đen không nhận nó trở lại. Quạ đen rất buồn vì nhận thấy mình bị cả hai bên xua đuổi.*” [2; tr.22] Hoặc có loại mô hình mà trước một sự vật, hiện tượng, vấn đề nhận thức khác lạ, nhân vật khôn ngoan, thông minh, sáng suốt sẽ tìm cách tiếp cận phù hợp, nắm bắt bản chất của nó, vì vậy mà có hành xử hợp lý, phù hợp để giành được thắng lợi. Các nhân vật sau khi nhận biết về đối tượng cần tìm hiểu thường chỉ cảm thán về nhận thức mới mẻ này hoặc được một nhân vật khác chỉ dẫn, mà không phải nhận một kết cục rõ ràng nào. Tuy không được kể cụ thể nhưng người đọc vẫn có thể dựa vào phần nội dung đã kể để suy ra phân kết cũng như bài học rút ra từ câu chuyện.

Loại mô hình tiếp theo có thể miêu tả như sau: một nhân vật đại diện, ngu ngốc khi kết bạn với một nhân vật hung ác, xảo quyệt, thì nhân vật đó sẽ bị thua thiệt. Mô hình này thường xuất hiện ở những truyện mà nội dung hướng tới phê phán những kẻ nhẹ dạ, cả tin hoặc dễ bị mua chuộc, dụ dỗ trước lời ngon tiếng ngọt của kẻ xấu xa để rồi phải nhận lấy thua thiệt. Như nhân vật con lừa trong truyện *Sư tử chia phần*, do không tự lượng sức mình nên bắt tay hợp tác cùng sư tử trong một cuộc đi săn. Truyện kể về cuộc đi săn có sự hợp tác của Sư tử và Lừa. Khi đã săn bắt được kha khá, *“sư tử chia thành ba phần. “Ta sẽ lấy phần thứ nhất”, nó nói, “vì là vua, ta ngự trên ngôi cao nhất và phần thứ hai vì cũng đi săn như nhà ngươi. Còn phần thứ ba này, nó sẽ đem lại cho ngươi chuyện rắc rối lớn nếu ngươi không biết tránh cho xa.”* [2; tr.6] Sau buổi đi săn, lừa hãnh đã rút ra mình được bài học dù làm việc gì, con người cũng đánh giá đúng năng lực thực của mình, đừng bắt tay hoặc câu kết với những kẻ khỏe hơn mình. Mô hình kể đến được miêu tả là: Khi hai con vật xảy ra xung đột, dẫn đến cãi vã, tranh giành lẫn nhau thì xuất hiện con vật thứ ba thu lợi từ sự xung đột đó, sử dụng cho những truyện mà bài học là lời khuyên không nên tranh cãi, phải biết cảm thông, nhường nhịn nhau, tránh để xảy ra xích mích khiến bên thứ ba lợi dụng. *“Một con sư tử và một con gấu bắt đầu đánh nhau vì tranh giành một con nai mà chúng săn được, Chúng cào xé nhau dữ dội đến nỗi ngất đi và nằm sõng dờ chết dờ, Một con cáo đi qua thấy chúng không động đậy và con nai thì nằm ở giữa, nó bèn nhặt kên mang đi.”*[2; tr.46] Truyện đưa ra bài học cho việc tranh giành lẫn nhau để kẻ khác thu lợi.

Mô hình tiếp là nhân vật khi gặp một hoàn cảnh, tình huống khó khăn cần giải quyết liền cầu xin thần linh ban cho ân huệ để giải quyết tình huống ấy,

nhưng dựa trên cách hành xử của nhân vật mà ân huệ đó mang lại kết cục tương ứng. Nhân vật xấu xa, lười biếng gặp khó khăn, trở ngại, xin thần linh ban cho ân huệ để vượt qua và hứa sẽ báo đáp, sau khi nhận được ân huệ thì không thực hiện lời hứa hoặc thực hiện qua loa nên bị trừng phạt như nhân vật con quạ trong truyện *Thất hứa*. “*Một con quạ bị sập bẫy thề với Thần Apollo sẽ đòi đòi thời phụng nếu thần cứu nó. Nhưng khi lời cầu nguyện của nó linh nghiệm thì nó quên ngay lời hứa. Sau đấy, nó lại bị bắt, lần này nó lại phớt lờ thần Apollo và hứa hẹn với thần Hermes. Nhưng thần Hermes nói với nó: “Đồ khôn kiếp, người tưởng ta sẽ tin người khi người khi người đã từng lừa người thầy cũ của người sao?”*” [2; tr.23] Nhân vật gian xảo là con quạ trong truyện, sau khi nhận được ân huệ thì lại quên đi lời hứa của chính mình dẫn đến chẳng còn ai muốn giúp đỡ cho nó nữa.

Một câu chuyện tiếp theo thể hiện một bài học vô cùng quen thuộc trong các truyện ngụ ngôn. Truyện *Gậy ông đập lưng ông* kể về một con dê vì ghen tức lừa luôn luôn có nhiều thức ăn nên nó đã khuyên lừa giả ốm. “*Con lừa nghe theo lời khuyên và bị thương nặng khi ngã. Vì thế chủ nó mời bác sĩ thú y đến xem bệnh. Thầy thuốc kê đơn nấu cháo phối dê, như vậy sẽ chữa khỏi bệnh. Thế là họ làm thịt con dê để chữa cho con lừa*”. [2; tr.28] Mô hình có một nhân vật tìm cách đánh lừa, trêu tức một nhân vật khác, thì nó sẽ bị đánh lừa, trêu tức bởi chính nhân vật mà nó đã đánh lừa. Mục đích của mô hình này chính là để minh họa cho bài học “gậy ông đập lưng ông” rất quen thuộc trong kho tàng truyện ngụ ngôn. Ngoài ra còn rất nhiều những loại mô hình thể hiện diễn biến khác trong phần truyện kể. Nhờ nó mà người đọc có thể dễ dàng hình dung được ý nghĩa, bài học sâu xa ẩn chứa trong các truyện.

Cuối cùng là lời đúc kết ở cuối truyện. Nó thường là thành ngữ, tục ngữ hay các câu cửa miệng trong đời sống hằng ngày được đúc kết từ nội dung truyện thành những lời khái quát. Những lời này có thể do nhân vật nói ở cuối truyện như một phần của truyện hoặc có thể tách riêng thành một phần nằm ngoài nội dung truyện được đặt ở cuối văn bản. Lời đúc kết ở cuối mỗi truyện có thể xem như ý nghĩa của truyện được rút ra nhưng đôi khi chỉ là nhận xét khái quát có tính định hướng. Lời đúc kết cuối truyện trong ngụ ngôn E dốp gồm phần bài học rút ra có thể là thành ngữ, tục ngữ hay những câu nói có tính chất tóm lược, khuyên giải. Điều này tạo nên tính khái quát cao cho mỗi một truyện trong tập truyện

Trong một truyện ngụ ngôn, kết cấu sẽ bao hàm cả sự sắp xếp các yếu tố thuộc về nội dung và hình thức của tác phẩm. Sự đơn giản về mặt kết cấu lại đem đến nhiều ưu điểm cho ngụ ngôn E dốp. Vì kết cấu mỗi truyện chỉ tồn tại ba thành phần bất biến là tên truyện và truyện kể và phần bài học/lời khuyên cho nên ngụ ngôn E dốp đem lại sự tự do và khả năng suy nghĩa khá rộng đối với người đọc. Tùy theo từng đối tượng đọc và nghe, hoặc thậm chí là tùy theo từng lần nghe, đọc của cùng một câu chuyện mà nội dung ý nghĩa rút ra được có thể khác nhau. Kết cấu đơn giản, tương đối mở đã đem lại khả năng tái tạo ý nghĩa rất phong phú cho ngụ ngôn E dốp. Mỗi truyện trong ngụ ngôn E dốp dù được biên soạn thành từng tuyển tập nhưng các truyện vẫn có không gian tồn tại riêng, không có bất kì liên kết nội dung nào với các truyện khác trong cùng tuyển tập nên vẫn bảo toàn được kết cấu độc lập của mình.

2.3. NGHỆ THUẬT XÂY DỰNG NHÂN VẬT CHÂN THỰC

Nhân vật văn học thực chất là một hiện tượng nghệ thuật thông thường, không phải là sự tái hiện toàn bộ những chi tiết được con người thể hiện mà chỉ thể hiện nhân vật thông qua những đặc điểm tiêu biểu: lý lịch, nghề nghiệp, tính cách ... Nhân vật trong truyện ngụ ngôn được xây dựng dựa trên trí tưởng tượng, cho phép người viết sáng tạo thể hiện những khái niệm, những bài học triết lý nhằm chán một cách mới mẻ và linh hoạt hơn. Với truyện ngụ ngôn, tác giả có cho mình một không gian rộng lớn để có thể chọn lựa và xây dựng nhân vật. Trong xã hội nguyên thủy thời xưa, loài người luôn sống gắn bó với thiên nhiên, không tách biệt khỏi thiên nhiên. Do công cụ sản xuất còn thô sơ, trình độ sản xuất còn thấp kém nên hiệu suất lao động con người đạt được lúc bấy giờ không cao dẫn đến việc con người phải vận dụng hết công suất của toàn bộ các giác quan trên cơ thể để kiếm ăn và tự vệ. Chỉ có dùng mắt chăm chú quan sát đặc điểm về hình dạng, màu sắc, hoạt động của con thú hay dung thính giác để nghe tiếng kêu, tiếng bước chân của dã thú thì con người mới có thể săn bắt được chúng hoặc có thể tự vệ trước sự tấn công hung hãn. Chính từ sự quan sát đó mà con người ta đã kết hợp giữa đặc điểm hình dáng của những con thú với đặc tính của loài người. Người ta gán cho con vật những suy nghĩ, tình cảm như con người, đồng thời cũng tưởng tượng thế giới loài vật giống như thế giới loài người. Từ đó, hệ thống nhân vật phong phú và đa dạng trong truyện ngụ ngôn được ra đời.

Đặc điểm của nhân vật là yếu tố đầu tiên khi đọc truyện mà độc giả để ý đến, do nhân vật là trung tâm của truyện ngụ ngôn, đóng vai trò quan trọng trong việc tạo nên lớp nghĩa ẩn của truyện nên mang một số đặc điểm nhất định. Nhân vật gắn bó, thống nhất với cốt truyện. Cốt truyện chính là tình huống được sắp đặt để nhân vật giải quyết. Nhân vật được đặt trong hoàn cảnh đó buộc phải đưa ra các lựa chọn, cách ứng xử phù hợp với bối cảnh, điều kiện để có được hay chịu mất mát một điều gì đó, có thể là về tinh thần hay của cải vật chất hay thậm chí là để giữ lại sự sống thay vì phải chịu chết. Tuy nhiên, vai trò giữa các nhân vật trong truyện là đồng đẳng không phân biệt người hay vật, thần linh hay đồ vật.... đối với việc xây dựng chân lý trong mỗi truyện ngụ ngôn. Mặt khác, trong khi thực hiện chức năng của mình, các nhân vật còn có thể đổi vai trò cho nhau. Chẳng hạn như những truyện xảy ra mâu thuẫn giữa hai tuyến nhân vật: những con vật nhỏ bé nhưng thông minh với con vật to lớn hùng mạnh nhưng ngu ngốc; ban đầu con vật to lớn hùng mạnh sẽ thắng thế nhưng những con vật nhỏ bé nhờ sự thông minh và đoàn kết nên về sau đã chiến thắng được kẻ thù và như vậy, vai trò của các nhân vật trong cốt truyện đã hoán đổi vị trí cho nhau. Điển hình ở trong truyện *Chậm nhưng chắc*. Rùa và thỏ hẹn nhau thi tài xem con vật nào mới là kẻ nhanh nhất. *“Thỏ tin tưởng ở sự nhanh nhẹn bẩm sinh nên chẳng chút bận tâm về cuộc thi mà nằm bên đường ngủ. Rùa nhận thức được rõ ràng sự chậm chạp của mình, nên cứ miệt mài đi, không hề dừng lại cho đến khi nó vượt qua thỏ đang ngủ và thắng cuộc.”* [2; tr.76] Nhân vật rùa trong truyện với sự khiêm tốn, sự tự ý thức được khả năng của mình đã chiến thắng thỏ - con vật tự kiêu và xem thường người khác.

Đặc điểm thứ hai có thể kể đến là E dóp xây dựng các nhân vật trong truyện luôn có tính cách ổn định và nhất quán. Nhân vật trung tâm và có tần số xuất hiện lớn nhất trong truyện ngụ ngôn là các con vật. Những con vật này được sắp xếp vào tình huống nhất định ứng chiếu với các tương quan trong quan hệ xã hội của con người. Các con vật này luôn luôn xuất hiện với những công lệ, những quy ước ngầm được phổ biến và công nhận. *“Theo nhà nghiên cứu Lessing, nguyên nhân sử dụng động vật trong cách truyện ngụ ngôn là: “các con vật có tính cách rõ ràng và cố định hơn cả, chỉ cần gọi ra con vật này hay con vật khác, là chúng ta lập tức hình dung ra cái khái niệm hay cái sức mạnh mà nó ám chỉ”.* [13] Trong truyện, những tính cách này có khi được nêu trực tiếp kèm theo tên nhân vật (con sư tử dũng mãnh, con thỏ thông minh, con chó

rừng xảo quyết...) hoặc có khi được gọi lên như một liên tưởng (con trâu liên tưởng đến con vật to khỏe mà khờ khạo, con voi gọi cảm giác to khỏe nhưng chậm chạp...). Tuy nhiên dù được nhắc trực tiếp hay gọi liên tưởng thì những tính cách này luôn gắn kèm với nhân vật và nhất quán trong toàn bộ diễn biến truyện. Do đó nhân vật trong ngụ ngôn chỉ có thể thuộc về một trong hai tuyến đối lập: tốt – xấu, khôn – dại, tham lam – khiêm tốn... mà không có kiểu nhân vật lúc thế này lúc thế khác hoặc có sự chuyển biến trong tính cách. Bởi lẽ, tính cách nhân vật là sự định hướng cho hành động của nhân vật và là cơ sở cho sự thưởng phạt sau khi lựa chọn để từ đó làm rõ được chân lý của truyện. Tính cách nhất quán đi kèm với hành động sẽ là nguyên nhân dẫn đến chung cục thành – bại, thắng – thua, vinh – nhục...

Nghệ thuật xây dựng nhân vật phong phú của E dốp không chỉ thể hiện qua cách xây dựng đặc điểm cho nhân vật mà còn ở việc hình thành tính cách ở nhân vật. Tính cách nhân vật gắn liền với việc xây dựng lời châm ngôn: *“thông qua ngụ ngôn chân lý được dựng nên thì nhân vật khôn ngoan, mưu trí thì bao giờ cũng thắng lợi và xây dựng chân lý, còn nhân vật ngu dại, hành động sai (vi phạm chân lý) thì luôn thua thiệt để dẫn người đọc tới chân lý”*. [13] Nhân vật chỉ có một (hoặc một vài) hành động cùng loại, phù hợp với tính cách đã định. Hành động của nhân vật trong truyện ngụ ngôn thường đơn giản. Tương ứng với một nhân vật là một hay một vài hành động cùng loại, phù hợp với tính cách đã định sẵn của nhân vật. Hành động của nhân vật là phương tiện để biểu hiện và nhận diện tính cách của nhân vật. Nhân vật khi hành động theo tính cách sẽ đưa đến sự thành công hay phải chuốc lấy sự thất bại. Mặt khác, mỗi nhân vật đều có tính cách và hành động đặc trưng, tạo nên sự ổn định trong liên tưởng của người đọc. Do đó, nhân vật được nhận diện chính là nhờ những tập quán ổn định của chính nhân vật khi được lựa chọn để đưa vào trong truyện, góp phần làm nên nội dung ý nghĩa cho truyện. Nhân vật tạo ra môi trường ẩn dụ cho truyện ngụ ngôn. Trong truyện ngụ ngôn người ta có thể bắt gặp rất nhiều hành động vô lý, không có thực của các nhân vật. Ví dụ như con rắn trong truyện *Trả thù bằng bất cứ giá nào* đã cho đầu mình xuống dưới bánh xe bò chỉ để chấm dứt cơn đau ở trên đầu. Hay nhân vật người chần cừ trong truyện *Đặt nhầm lòng tin* đã để lại cả bầy cừu của mình cho con sói để đi vào thành phố... Việc xây dựng nhân vật như vậy là nhằm mục đích tạo ra không gian ẩn dụ để truyện ngụ ngôn che giấu một ngụ ý mà người đọc bắt buộc phải tìm ra. Đọc ngụ ngôn, mục đích cuối cùng

không phải là cốt truyện mà lời quy châm ẩn sau nó. Do đó việc các nhân vật hành động khác thường không thực sự quan trọng, cũng không gây ảnh hưởng tới thái độ tiếp nhận của độc giả vì quan trọng là chính từ những điểm khác thường đó, người đọc bị hấp dẫn bởi chân lý ẩn dấu ở phía sau, ngay cả khi chân lý ấy trái ngược với suy đoán của người đọc hoặc với lời lẽ mà câu chuyện biểu đạt. Mục tiêu là những hiện thực có ẩn ý, người đọc chấp nhận và tự nguyện đặt mình vào những hiện thực kỳ lạ ấy của câu chuyện để tìm ra chân lý.

Tính cách, đặc điểm của nhân vật trong thể loại truyện ngụ ngôn nói riêng và trong các thể loại khác của văn học dân gian nói chung có nhiều khác biệt so với tính cách nhân vật thuộc các thể loại của văn học viết. Tính cách của nhân vật là sự khái quát các đặc tính xã hội của con người, thể hiện qua các đặc điểm cá nhân, gắn với phẩm chất tâm lý của họ. Tính cách của nhân vật trong truyện ngụ ngôn không phải là một ẩn số để người đọc tìm kiếm, lý giải, góp phần hiểu hơn về nhân vật, mà tính cách này lại là các yếu tố đến trước, có trước, là một dạng công thức xuất hiện trong tâm trí người đọc trước khi bắt đầu vào tác phẩm. Tính cách của nhân vật trong truyện ngụ ngôn được xây dựng từ những đối tượng là nguyên mẫu cho các nhân vật thông qua phương thức so sánh, ẩn dụ...; đồng thời tính cách này còn bị ảnh hưởng bởi chính đặc điểm của các đối tượng được chọn làm nhân vật, đặc biệt là các nhân vật loài vật. Các tác phẩm văn học dân gian có nhiều hình thức tồn tại hơn là chỉ một hình thức tồn tại bằng văn bản viết như văn học thành văn, trong đó hình thức tồn tại trong ký ức của cộng đồng là một môi trường tuyệt vời để văn học dân gian được lưu truyền, được sáng tạo, đồng thời tạo nên những vốn liếng về văn hóa, văn học dân gian. Do đó, những liên tưởng từ các loài vật như con cáo thì tinh ranh, sư tử thì oai vệ, con thỏ thông minh... tất cả đều tồn tại trong trí tưởng tượng, trong vốn văn học dân gian của người đọc. Vì vậy, tính cách của nhân vật truyện ngụ ngôn là một yếu tố đưa người đọc đến khám phá những chân lý của câu chuyện chứ không phải là đối tượng cần được khám phá. Mặc dù tính cách nhân vật trong truyện ngụ ngôn phần nhiều mang tính công thức, được quy định bởi cộng đồng văn hóa hoặc thậm chí ở phạm vi rộng hơn là trong văn hóa nhân loại.

Lựa chọn nhân vật là một yếu tố hết sức quan trọng trong việc gửi gắm bài học triết lý nhân sinh. Trong các truyện dân gian Đông Nam Á, nếu như Ấn Độ đề cập nhiều đến nhân vật là con vật thì ở truyện ngụ ngôn của E dốp lại có thêm sự xuất hiện của những loại nhân vật khác như con người, ma quỷ, thần

linh... ở trong một số truyện như: *Thất hứa, Con người đã được sáng tạo như thế nào? Tại sao một số người lại là những kẻ cục súc?*... đây là dấu ấn của sự phát triển về tư duy nghệ thuật truyện ngụ ngôn Ấn, hướng đến đối tượng chính của truyện ngụ ngôn là con người trong xã hội thông qua những bài học đạo lý, văn hóa, tôn giáo. Điều này cũng bắt gặp được ở trong truyện ngụ ngôn E dốp. Một số những loại nhân vật được xuất hiện nhiều trong truyện của ông là: con người, động vật, thực vật, đồ vật, thần linh, ... Trong đó, động vật là nhân vật chính, xuất hiện nhiều lần nhất trong các tác phẩm. Hệ thống hình tượng là những nhân vật bằng các biện pháp như ẩn dụ, tỉ dụ... đã tạo nên một ý nghĩa nhất định cho truyện ngụ ngôn.

Truyện ngụ ngôn sử dụng con vật, đồ vật... tiêu biểu cho con người hoặc những phẩm chất của một hạng người nhất định và sử dụng tương quan giữa vật này với vật kia cũng như tương quan giữa hạng người này với hạng người kia để tạo nên nghĩa cho văn bản. Do đó, những đặc trưng của con vật, đồ vật... biểu hiện những ý niệm trừu tượng phải được mọi người biết đến rộng rãi và công nhận. Chẳng hạn như con cáo thì quỷ quyết trong một số truyện như *Bài học đắt giá, hãy chặt đuôi của các bạn đi để giữ thể diện cho tôi, ...* hay con lừa thì ngốc nghếch, chậm chạp và vụng về trong một số truyện như *Lừa đội lốt sư tử, trả giá, kiêu căng ngớ ngẩn, ...* Những liên tưởng gợi ra từ các con vật, đồ vật... tuy phổ biến, có sự thống nhất trong phạm vi nhiều dân tộc nhưng cũng sẽ có những trường hợp cá biệt, gắn với quan niệm riêng của một dân tộc. Mặt khác, trí tưởng tượng phong phú đôi khi làm cho cốt truyện có phần khó hiểu và khó chấp nhận nhưng đây lại là môi trường phù hợp để các nhân vật tồn tại và tạo nên nội dung ý nghĩa của truyện. Có rất nhiều kiểu nhân vật khác nhau, vô cùng đa dạng và bao quát được các thành phần trong xã hội trong truyện ngụ ngôn E dốp. Sự phong phú này phần nào cho tập truyện đã có những giá trị phản ánh nhất định, có chiều rộng và cũng rất sâu sắc loại nhân vật chiếm tỉ lệ lớn nhất là động vật, còn lại là thực vật và người. Các loại nhân vật khác tuy có tỉ lệ không cao nhưng lại có số kiểu nhân vật tương đối đa dạng, xuất hiện ở nhiều lượt truyện và giữ vai trò là nhân vật trung tâm khá nhiều. Ngụ ngôn E dốp tập trung vào các nhân vật là người thuộc tầng lớp thấp trong xã hội, chủ yếu là nông dân, thợ thủ công và nô lệ. Các nhân vật này được xây dựng với nhiều phẩm chất, cá tính tốt xấu khác nhau để phản ánh phong phú những kinh nghiệm trong đời sống của họ. Ngoài ra, những nhân vật thuộc tầng lớp quý tộc, chủ nô lại ít được

đề cập, có chăng cũng chỉ đóng vai trò nhỏ trong truyện. Ngụ ngôn E dấp tấp trung nhấn mạnh về tập tính và vai trò của mỗi loài thông qua môi trường nuôi dưỡng trong tự nhiên, nuôi trong nhà...

Hành động của nhân vật trong truyện ngụ ngôn thường rất đơn giản, là cơ sở để người đọc xác định tính cách nhân vật cũng như thúc đẩy nhân vật đi đến kết cục của câu chuyện. Mặt khác, trong tương quan với tính cách của nhân vật là điều kiện để góp phần làm rõ nội dung ý nghĩa của truyện thì hành động chính là yếu tố tạo nên tính tự sự, chất truyện của thể ngụ ngôn. Đặc biệt đối với trường hợp nhân vật động vật, truyện ngụ ngôn là môi trường để chuyển tải những đặc tính sinh hoạt, hành vi thuộc về bản năng sinh tồn của các loài động vật. Tuy nhiên, khác với truyện cổ tích loài vật, nhân vật động vật trong truyện ngụ ngôn không chỉ dùng những đặc tính của mình để giới thiệu về loài mà còn giúp truyền tải bài học chân lý. Về đặc điểm, hành động của nhân vật ngụ ngôn không chỉ đơn thuần là những cử chỉ, hành vi của nhân vật mà còn bao gồm cả lời nói. Có những truyện nhân vật thực hiện hành động thông qua cử chỉ, điệu bộ hoặc nhân vật tập trung vào lời đối thoại; ngoài ra cũng xuất hiện trường hợp nhân vật có sự kết hợp giữa lời nói và việc làm. Ngụ ngôn E dấp lại tập trung vào phản ánh những nhân vật thuộc đẳng cấp lao động trong xã hội với cảm hứng chủ đạo là cảm hứng thế sự. Các nhân vật như người nông dân, người chăn cừu, những người chồng trong gia đình là đối tượng chính của ngụ ngôn E dấp. Một phần có thể vì đây là tầng lớp xuất thân của tác giả, phần khác nằm ở mục đích sáng tác. Hành động của các nhân vật này không phức tạp, chủ yếu thường được miêu tả gắn với những công việc hằng ngày của người Hy Lạp: trồng trọt và chăn nuôi. Do đó, cách hành xử của họ cũng thường là những kinh nghiệm trong lao động sản xuất như: phải chăm chỉ, đoàn kết trong lao động như bài học người nông dân dạy cho các con ... Ví như trong truyện *Của báu đào được*. Người nông dân già nọ vì muốn các con của mình trở thành những nhà nông giỏi mà ông đã lập mưu, giả vờ nói với các con là ông bệnh nặng sắp từ bỏ cõi đời và ông đã giấu trong vườn nho một thứ rất có giá trị và các con hãy tìm chúng. *“Chúng nghĩ rằng có một kho báu giấu ở đâu đó trong vườn nho và sau khi người cha mất, chúng đào không chừa một tấc đất nào trong vườn. Không tìm thấy kho báu nào hết, nhưng vườn nho được đào xới quá cẩn thận nên chúng có một mùa bội thu”*. [2; tr.38] Truyện chính lời khuyên bảo răn dạy đối với con người. Lao động chính là tài sản quý giá nhất của mỗi một con người. Chỉ khi

con người bỏ ra mồ hôi, công sức thì mới gặt hái được kết quả và đạt được thành công. Hay truyện *Đoàn kết là sức mạnh* đưa ra bài học về sự đoàn kết, khi các con xảy ra mâu thuẫn nội bộ dẫn đến chia rẽ thì con người ta có thể bị tấn công, còn đoàn kết thì làm cho người ta mạnh mẽ hơn. Để các con của mình hiểu được bài học đó, người nông dân trong truyện đã tạo ra cho các con của mình một thử thách. “*Bác bảo chúng mang một bó đũa lại, đưa cho chúng và nói chúng hãy bẻ đôi. Chúng cố gắng đến mấy cũng không làm được. Lúc ấy, bác mới cởi bó đũa ra, mỗi lần đưa cho chúng một chiếc và chúng có thể bẻ gãy một cách dễ dàng...*”[2; tr.39] Từ đó, những người con của ông có thể hiểu được ý nghĩa của sự đoàn kết. Tuy nhiên, những hành động của các nhân vật này thường không mang ý nghĩa phê phán, châm biếm mà là gắn với những bài học kinh nghiệm và những chân lý trong cuộc sống. Qua đó có thể thấy, tính chất giai cấp không được đặt nặng trong ngụ ngôn E dốp. Nhân vật trong truyện ngụ ngôn cũng như trong các thể loại khác của văn học dân gian đều gắn với những chức năng cố định, làm thành các mắt xích quan trọng để tạo nên sự liên kết và sự tương tác lẫn nhau giữa các nhân vật. Không có nhân vật nào tồn tại trong truyện mà không có sự liên kết với các nhân vật khác hoặc không có liên kết với kết cấu và cốt truyện. Do đó, bên cạnh một số chức năng khái quát của nhân vật văn học, các chức năng khác của nhân vật truyện ngụ ngôn cũng được tìm thấy trong khi xem xét sự tương tác với các nhân vật khác và tương tác với cốt truyện. Chức năng khái quát của các nhân vật mang tính chất lịch sử rất rõ rệt. Mỗi một chặng đường trong lịch sử phát triển của xã hội sẽ hình thành những dạng nhân vật tương ứng. Nếu như trong xã hội nguyên thủy, khi nhiệm vụ chính của con người là khám phá thiên nhiên, tìm hiểu vũ trụ thì nhân vật văn học phải là những vị thần trong thần thoại, những anh hùng mang tầm vóc to lớn. Tương tự, ứng với xã hội đã có sự phân hóa giai cấp như trong cổ tích, ngụ ngôn, truyện trạng..., nhân vật văn học lại được thay đổi để đảm nhận chức năng “khái quát các tính cách đối kháng về mặt phẩm chất”. Các nhân vật được lựa chọn để phản chiếu một cách đặc biệt những đối tượng cụ thể trong xã hội, thông qua sự so sánh liên tưởng giữa đặc điểm của nhân vật ngụ ngôn với các phẩm chất tính cách của đối tượng được phản ánh. Ở tầm mức cao hơn, nhân vật ngụ ngôn cũng đảm nhiệm chức năng khái quát những quy luật về cuộc sống của con người, góp phần đem lại một tiêu chuẩn giá trị phù hợp trong một thời đại cụ thể. Chức

năng này của nhân vật truyện ngụ ngôn là một biểu hiện cho quan niệm về khả năng phản ánh hiện thực của nhân vật văn học.

Như vậy, với cốt truyện giàu kịch tính, kết truyện giản đơn cùng nghệ thuật xây dựng nhân vật độc đáo, *truyện ngụ ngôn E dốp* đã truyền tải một cách sinh động và dễ hiểu đến người đọc những bài học luân lí đạo đức, những tư tưởng triết học khô khan hay ngầm gửi đến người đọc tiếng nói đấu tranh xã hội. Nhờ đó mà người đọc dễ dàng hiểu và đoán trước được tình tiết, diễn biến của câu truyện hay thậm chí có thể trực tiếp rút ra những kinh nghiệm, những bài học đạo đức cho chính bản thân mình.

KẾT LUẬN

Truyện ngụ ngôn là phương tiện để truyền tải những bài học kinh nghiệm, triết lý khôn ngoan về cách xử thế đầy tính nghệ thuật; là kết tinh của kho tàng trí thức nhân loại nhưng đồng thời cũng mang dấu ấn địa phương rất sâu đậm. Mặt khác, mỗi câu chuyện ngụ ngôn đều có tư cách là một tác phẩm văn học dân gian với đầy đủ các đặc trưng về mặt thể loại. Do đó, có thể xem truyện ngụ ngôn là một pho tượng điêu khắc hoàn mỹ mà chất liệu tạo thành chính là những bài học triết lý sâu sắc nhưng thiết thực. Xuất phát từ mục đích nghiên cứu đặt ra ban đầu, chúng tôi xin được tóm tắt một số kết quả chính của đề tài.

Ngụ ngôn E dốp có hệ thống chủ đề phong phú, phản ánh đa dạng và sâu sắc các khía cạnh của đời sống xã hội: từ kinh nghiệm ứng xử, cách thức giải quyết vấn đề khó khăn trong cuộc sống đến các bài học triết lý sâu xa. Ngụ ngôn E dốp không chỉ đưa ra cho con người những bài học về luân lý đạo đức mà còn là những câu chuyện ẩn chứa tiếng nói đấu tranh xã hội của tầng lớp nô lệ lúc bấy giờ.

Nghệ thuật xây dựng nhân vật trong tập truyện đạt đến trình độ mẫu mực. Các nhân vật thuộc nhiều loại, kiểu khác nhau, phản ánh đầy đủ bức tranh toàn cảnh của xã hội Hy Lạp cổ đại. Đặc điểm của nhân vật trong truyện (tính cách, hành động và chức năng) vừa gắn bó mật thiết với vai trò của chúng trong chỉnh thể nghệ thuật tác phẩm vừa trung thành với truyền thống văn hóa, tôn giáo của nơi sản sinh ra nó. Thế giới nhân vật trong ngụ ngôn E dốp lại tập trung vào những tranh chấp về quyền lợi giữa các nhóm thành phần trong xã hội, cảm hứng thế sự là cảm hứng chủ đạo. Truyện ngụ ngôn của E dốp với bút pháp kinh điển về tính trong sáng, đơn giản, tự nhiên, không hề có bóng dáng của màu mè, điệu bộ. Mang cho mình những độc đáo về nội dung và nghệ thuật vì vậy cho đến nay, *truyện ngụ ngôn E dốp* vẫn có sức ảnh hưởng lớn nền văn học thiếu nhi nói riêng và văn học thế giới nói chung.

Nhờ những đặc sắc về nội dung và nghệ thuật mà truyện ngụ ngôn của E dốp đã được đưa vào trong chương trình Tiếng Việt ở Tiểu học. Có thể kể đến một số truyện như: *Rùa và thỏ* (Tiếng Việt lớp 1), *Kho báu* (Tiếng Việt lớp 2), *Cậu bé chăn cừu* (Tiếng Việt lớp 3) ... Các truyện được đưa vào chương trình Tiếng Việt cung cấp cho học sinh những kiến thức khoa học về thế giới tự nhiên đồng thời giúp cho người học, người nghiên cứu hiểu hơn về truyện ngụ ngôn.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hoàng Hòa Bình (1999), *Dạy văn cho học sinh tiểu học*, Nxb Giáo dục.
2. E dốp (Bùi Phụng dịch) (2016), *Truyện ngụ ngôn Êdốp*, Nxb Văn học
3. La Fontaine (Nguyễn Văn Vĩnh dịch) (2014), *Thơ ngụ ngôn La Fontaine*, Nxb Văn học
4. Tô Hoài (2020), *Tuyển tập văn học viết cho thiếu nhi*, Nxb Kim Đồng.
5. Thanh Huyền (2016), *Dạy con bằng Truyện ngụ ngôn E dốp*, trang thông tin tổng hợp của Tạp chí Gia đình và Trẻ em
6. Dương Thị Hương (2009), *Giáo trình Cảm thụ Văn học*, Nxb Đại học Sư phạm
7. Đặng Thị Lanh (2014), *Tiếng việt 1*, Nxb Giáo dục Việt Nam
8. Thôi Chung Lôi (2018), *Những câu chuyện kinh điển 3*, Nxb Mỹ thuật
9. Phương Lựu (2006), *Lí luận văn học*, Nxb Giáo dục.
10. Trần Đức Ngôn (1994), *Văn học thiếu nhi Việt Nam*, Nxb Đại học Sư phạm.
11. Nhiều tác giả (2016), *100 Truyện ngụ ngôn hay nhất*, Nxb Dân trí
12. Nhiều tác giả (2020), *Truyện Tranh Ngụ ngôn dành cho thiếu nhi*, Nxb Phụ nữ Việt Nam
13. Lê Lưu Oanh (2008), *Lí luận văn học*, Nxb Đại học Sư phạm Hà Nội.
14. Nguyễn Minh Thuyết (2014), *Tiếng việt 2*, Nxb giáo dục Việt Nam
15. Đỗ Đình Linh Vũ (2018), *Nghiên cứu so sánh Ngụ ngôn Ấn Độ (Panchatantra) với Ngụ ngôn Hy Lạp (E dốp) và Ngụ ngôn Đông Nam Á (Việt Nam, Lào, Campuchia, Thái Lan)*, Trường Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh
16. <https://truyencotich.vn/truyen-ngu-ngon/qu-a-va-thien-nga.html>
17. <https://thegioicotich.vn/su-tu-va-kien-cang/>
18. <https://tuoitrethudo.com.vn/tim-hieu-the-gioi-tu-nhien-qu-a-truyen-ngu-ngon-E-dop-va-truyen-co-andersen-77747.html>
19. <https://tuoitre.vn/doc-ngu-ngon-edop-bang-tho-994807.htm>
20. <https://www.tailieumienphi.vn/doc/dac-sac-nghe-thuat-cac-tac-pham-viet-cho-thieu-nhi-cua-nha-van-lep-ton-xtoi-tron-81ieuq.html>